

ЙОРДАНЪ ШУРКОВЪ

ор Автора

17/VII-281.

Чаро Кор. Банд

ПОСТИГНАТЪ БЛЪНЪ

ДРАМА ВЪ 5 ДѢЙСТВІЯ

СОФИЯ

Печатница „Съгласие“, Левски 10. — Пор. № 800

1926

Дѣйствующи лица :

Станко ✓
 Гора — Станкова съпруга *сер*
 Асѣнь — тѣхень синь — ученикъ *сер*
 Пенчо }
 Бориславъ } *сер*
 Милка } негови съученици
 Надежда } *сер*
 Грозданъ — братъ на Станка *сер*
 Анастасия — Грозданова съпруга ✓
 Кирилъ ✓ }
 Стаменъ ✓ }
 Костадинъ ✓ } *сер*
 Йосифъ ✓ } четници
 Симеонъ ✓ }
 Стоянъ ✓ }
 Траянъ ✓ }
 Игнатъ ✓ } граждани
 Каменъ ✓ }
 Драганъ ✓ } куриери
 Вѣликия Джупанъ *сер*
 Околийски началникъ *сер*
 Угринъ } *сер*
 Гизо }
 Търпе } ренегати
 Стефанъ }
 Петъръ — слуга при Джупана *сер*
 Пощенски раздавачъ ✓
 Куриери *сер*
 Дѣца — момичета ✓
 Четници. ✓

Василъ Иванъ Петровъ
1934. Гаръ Обичае

Дѣйствие първо.

Поле. Зелена трѣва и разцѣвтѣни дървета. Мѣсець Май.
Врѣме ясно. Припкатъ малки весели дѣца съ бѣли дрехи.
Късатъ цвѣтя и правятъ букети. Подъ едно отъ дърветата
настѣдали група младежи: Асѣнь, Пенчо, Бориславъ, Милка
и Надежда.

Бориславъ.

Прѣкрасенъ майски день.

Пенчо.

Чудесна е природата.

Милка.

И всичката хубостъ на природата олицетворява
мѣсець май.

Надежда.

Мѣсець май — това е пролѣтъта, която дава новъ
животъ и всичко раздвижва. Всичко замръзано възкрѣсва,
всичко гнило се разлага и върху него се ражда ново,
красиво и жизнерадостно.

(Става на крака).

Колко ми се ще да припкамъ, да припкамъ като
тѣзи (посочва дѣцата) весели и мили дѣца. Хайде ставайте,
да тичаме! Да припкаме и да се надпрѣварваме съ
леkitъ пеперудки! Да беремъ цвѣтя и се кичимъ! Да
бждемъ дѣца на пролѣтъта, на природата!

Пенчо.

Да отпочинемъ Надеждо, че следъ това, нали Асѣне?

Асѣнь.

Както желаете.

Надежда.

Ставайте, казвамъ, не сме остарѣли, да припкаме, да дишаме чистъ въздухъ. Да пѣемъ — това иска май, това иска веселата пролѣтъ. Асѣне, съгласи се съ менъ.

Милка.

Защо, Асѣне, си навѣсенъ? Други пжтъ винаги си билъ веселъ и словоохотливъ. И въ най-мрачни врѣмена ти биваше бодъръ и развеселяваше съ своитѣ пѣсни и приказки всѣка компания. Нима тозъ прѣкрасенъ майски день, тия хубави цвѣта и трѣви, тѣзи чудесно красиви и разцвѣтѣли дървета и ние интимнитѣ другари, които тѣ обичаме безпрѣдѣлно, тебъ те настройватъ зле? Развесели се Асѣне, кажи да седимъ или да тичаме?

Бориславъ.

Да. Асѣнь ще разрѣши въпроса.

Надежда.

(Глади го по рамото). Ти ще си главатара на групата, Асѣне. Твоята дума ще е за насъ законъ.

Асѣнь.

Да припкаме, да играеме, да се веселимъ, това иска мѣсець май (става на крака и слѣдъ него всички).

Всички.

Да играемъ, да се веселимъ (бератъ цвѣта. Надежда и Милка тананикатъ нѣкоя пѣсень. Прѣзъ това врѣме се приближаватъ двѣ малки момиченца окичени съ цвѣта. Въ ржцѣтъ държатъ букети).

Първото дѣте.

Здравѣйте! азъ съмъ пролѣтъта.

Второто дѣте.

Азъ съмъ майско росно цвѣте.

Надежда.

Милички, вий сте красотата на природата. (Прѣгръща ги и ги разцелува. Къмъ Асѣна). Асѣне, вижъ тѣзи красиви ангелчета, невинни творения: Леки като пепе-

рудки, красиви като ангели и чисти като кристали.
(Цѣл„ва ги). Миличкитѣ!

Асѣнь.

(Приближава се до дѣцата). Мили дѣца, и азъ бѣхъ като васъ и още съмъ, може да се каже, дѣте, обаче живота скоро ме накара да разсъждавамъ по старчески... (Подава имъ бомбони). Ядете ли бомбони?

Първото дѣте.

Ядемъ, какъ не ядемъ.

Второто дѣте.

Тате всѣка вечеръ ми донася бомбони.

Асѣнь.

Припкайте мили дѣца. Наберете най-хубавитѣ цвѣта и ги занесете на вашитѣ родители, които ви чакатъ съ радостъ. Паднете въ тѣхнитѣ прѣгрѣдки. Окичете гърдитѣ имъ съ цвѣта — за тѣхъ това ще бѣде блаженство! Обичайте вашитѣ родители, защото нѣма по-мило, нѣма по-свѣто нѣщо отъ баща и майка. Нѣма по-сладка цѣлувка отъ родителската. Нѣма по-чистосърдечна прегрѣдка отъ тѣхната. Берете цвѣта, бѣдете жизнерадостни и гордостъ на вашитѣ родители! (Дѣцата искатъ да си отидатъ, но Надежда ги спира).

Надежда.

Не, почакайте милички! Ще му друснемъ едно хорце, че тогава (хваща ги за ржцѣтъ, нахващатъ се всички безъ Асѣнь).

Милка.

Асѣне, ти ще водишъ хорото — нали те избрахме за главатаръ.

Асѣнь.

Както желаете (залавя се на прѣдъ).

Милка.

Коя пѣсень да пѣемъ?

Пенчо.

Нѣкоя хороводна.

Надежда.

(Смѣе се съ високъ гласъ). Ха, ха, ха! Хороводна,
но коя?

Първото дѣте.

Цвѣте мило, цвѣте красно.

Всички.

Тази да бжде.

Милка.

Какъ бѣше напѣва?

Надежда.

(Смѣе се). Е . . . какъ бѣше де?

Пенчо.

Щомъ не знаете нея, почнете друга.

Второто дѣте.

Иванка знае Иванка.

Надежда.

(Къмъ първото дѣте). Почвай миличко! (Първото дѣте
запѣва следъ него всички въ хоръ),

Цвѣте мило, цвѣте мирижливо

Бератъ ли те моми и ергени?

Бератъ, бератъ, какъ да ме не бератъ.

.....

Асѣнь.

Е, стига вече. Да отидемъ тамъ подъ дървото на
сѣнка и да си отпочинемъ!

Всички.

Съгласни.

Първото дѣте.

Ний ще си вървимъ.

Асѣнь.

Добъръ часъ, мили ангелчета.

Надежда.

И азъ ще дойда съ васъ (отдалечаватъ се, а останалитѣ отиватъ да седатъ подъ дървото).

Асѣнъ.

(Въздиша). Охъ...

Бориславъ.

Умори ли се, Асѣне?

Асѣнъ.

Не.

Милка.

А защо въздишашъ?

Пенчо.

Навѣрно компанията му отегчава.

Асѣнъ.

Пенчо, защо разсъждавашъ така? Защо допускашъ такова нѣщо? Ако не ми е било приятно да дружа съ васъ, нѣмаше и да ви придружа,

Пенчо.

Кое тогава те отчайва, та въздишашъ тъй?

Бориславъ.

Ехъ и ти пенчо, не допускашъ ли, че човѣкъ не всѣкога е настроенъ еднакво?

Пенчо.

Да. Асѣнъ за насъ е загадка. Той, ту е най-веселия между насъ, ту е най-сериозния, ту най-отчаяния.

Асѣнъ.

Не азъ, но всѣки човѣкъ е загадка. Сърдцето е дълбоко като морето и непроницаемо като небето. Ще ви моля само да не допускате, че вий ме отекчавате и че не сте ми близо до сърдцето. (Милка и Бориславъ на страни).

М и л к а.

Той е македонецъ. Силно обича своята родина. Цѣлото му семейство е тамъ подъ робство. Тои е много чувствителна натура и увѣрена съмъ, че той сега цѣлия духомъ е тамъ, а само тѣломъ е между насъ.

П е н ч о.

И азъ така мисля. (Презъ това врѣме явява се Кирилъ въ Македонска работническа блуза, Асѣнь къмъ другаритѣ).

А с ѣ н њ.

Моля другари, идете вий, играйте и припкайте по полето. Берете цвѣтя и правѣте вѣнци, а азъ ще отида да се срѣщна съ онзи македонецъ. Виждате го нали? (Сочи къмъ Кирила). Навѣрно, той за мене дохожда. (Отива къмъ Кирила, другитѣ тичатъ по полето и викатъ:)

В с и ч к и.

Надеждо, и ний идемъ при тебъ. (Пѣятъ и се отда-
лечаватъ).

А с ѣ н њ.

Здравѣй Кириле. Какво добро те носи къмъ менъ?

К и р и л њ.

Здравѣй, Асѣне! (ржуватъ се). Ходихъ у васъ, казаха ми, че си излѣзналъ на разходка въ полето. Трѣбваше непрѣменно да се срѣщна съ тебъ — затова и дойдохъ.

А с ѣ н њ.

Много добръ си направилъ. Да посѣднемъ тукъ на трѣвата (сѣдатъ). Е кажи де, какво има нѣщо ново?

К и р и л њ.

Нѣщо добро Асѣне. Нима може да има нѣщо добро за насъ несчастнитѣ македонци?

А с ѣ н њ.

Кога се завърна отъ границата?

К и р и л њ.

Тазъ заранъ, Асѣне, и право у васъ ходихъ. Ето ти писмо, заповѣдай. (Подава му писмото. Асѣнь разгва го

и чете. Разтревоженъ). Разкажи ми, Кириле, въ подробности за арестуването на баща ми и за бѣгството на моя братъ Аспарухъ, разкажи!

Кирилъ.

Асѣне, работитѣ въ Македония отиватъ много злѣ. Прѣди нѣколко дена баща ти, Станка, арестуваха. Оковаха го въ тежки вериги. Ужасно е измжчванъ, битъ и изтезаванъ. Братъ ти, Аспарухъ едвамъ е успѣлъ да избѣга и хване балкана. Повече отъ 80 души — стари и млади сж заловени и хвърлени въ мрачния затворъ. Майка ти, Гора, е бита, но тя е безстрашенъ юнакъ. Тя куражъ не губи и е готова на всѣка цѣна да отмъсти за своитѣ мили. Асѣне, положението на роба е ужасно.

Асѣнь.

(Става — разяренъ). — Мръсници! Какво искатъ отъ невинното население? Нима само арести, побои, изнасилвания, застрѣлвания и бѣсилки е сждено на насъ македонцитѣ? Варвари! Диваци въ 20 вѣкъ. Нима съ това мислятъ да унищожатъ македонцеа? — Кириле, и най-смиренъ християнинъ да е човѣкъ, и най-широко сърдце да има, неможе да се удържи и да не се озлоби. Какъ човѣка озлобяватъ и го каратъ да се впусне въ борба, въ борба страшна, да отмъстява за мили и драги.

Кирилъ.

Ехъ Асѣне! Само това ли е? Цѣла околия е въ пламаци. Цѣла Македония кански е пропищѣла отъ тѣзи звѣрове — неканени гости. Училищата сж прѣобърнати на затвори, Асѣне!

Асѣнь.

Кириле, тягостенъ е живота. Непоносимо е това положение. Какво да се прави? (замисленъ). Споредъ менъ по е добръ да се мрѣ честно, отколкото да се живѣе въ унижение, въ робство. Да гледамъ и слушамъ вопиющитѣ гласове на измжчения робъ — македонецъ! Нѣма другъ пжтъ! Нещастенъ тато, много изтегли сиромаша и още много има да тегли. Кириле, виждамъ ти бързашъ. Върви, ти имашъ свои задъл-

жения, но утре вечерь те чакамъ въ кѣщи да поговоримъ нѣщо сериозно.

Кирилъ.

Тази вечерь заминавамъ Асѣне, кога ще се завърна не зная, но щомъ се завърна, право у васъ ще дойда (збогувать се). До виждане.

Асѣнь.

До виждане, Кириле. Незабравяй обѣщанието си. (Кирилъ излиза. Отдалече се чуватъ пѣсни и гласове, напѣви и смѣхъ. Асѣнь разгъва писмото. Отчаяно). „Баща ти Станка арестуваха и го оковаха въ тѣжки вериги. Ужасно измѣчванъ, битъ и изтезаванъ. Братъ ти, Аспарухъ едвамъ успѣлъ да избѣга и хване балкана“. — Така каза и Кирилъ. (Пауза). Ужасно измѣчванъ, битъ и изтезаванъ!... Горкия ми баща! Никому прѣзъ цѣлия си животъ съ нищо не е напакостилъ. Той е най-доблѣстния гражданинъ въ града и само защото е българинъ, арестуватъ го, биятъ го и се гавратъ съ него. Малко ли бѣха неговитѣ страдания и затворническия животъ подъ турския режимъ? — Пушка ли пукне въ далечни балкани — той е въ затвора. Атентатъ ли стане нѣкъдѣ — той е въ затвора. Кой ли затворъ той въ Македония не е посѣтилъ? Гоненията, неправдитѣ на турския режимъ го накараха да нарама пушка и хване балкана — за да се бие рамо до рамо съ своитѣ другари за сзободата на своя милъ народъ. Каква орисия! Балканската война той неможа да се удържи, стана доброволецъ въ българската армия и се би храбро при Чаталджа и Булаиръ. Раненъ той охъ не е казалъ и е ликувалъ, че е блѣсналъ свѣтлия лжчъ на свободата и за неговата мила родина. А сега? — пакъ робство, по тежко, по непоносимо. Турцитѣ сж били варвари-азиатци, но сегашния режимъ въ Македония — това е върха на безобразието. Управляватъ звѣрове въ човѣшки образи. Нещастенъ тато! Сирота мама! Окаянъ македонски народъ! Окървавена, оплячкосана и обезчестена райска градина — майка Македония! Кога ли ще види тя бѣлъ день? (Згѣва писмото, поставя го въ пазвата си. Малка пауза. Запѣва славѣй на дървото. Къмъ славѣя). Славѣйче мило птиче, весело и безгрижно! Хвърчишъ на

волностъ, на свобода! Пѣй съ твоя сладъкъ гласъ!... Пѣй мило славѣйче! Всѣки звукъ произнесенъ отъ тебѣ пада като капка кръвъ на моето сърдце! Пѣй, пѣй мило славѣйче, въ твоитѣ пѣсни азъ съзирамъ състрадание къмъ менъ нещастенъ — окаянъ робъ! Пѣй мило славѣйче, съ твоя благозвученъ гласъ ти ме прѣнасяшъ въ мила родна страна, въ мили полета и гори! И тамъ хвъркатъ и пѣятъ твои мили братчета, на робитѣ македонци развеселяватъ сърдцата, будятъ ги къмъ борба, за да станатъ волни и свободни като тѣхъ. Иди мило славѣйче, послушай ме, иди на прозореца на затвора, гдѣ тато измжченъ, окървавенъ и окованъ лѣжи! Запѣй му пѣсень мило славѣйче, ама такъва пѣсень, отъ която да разбере, че той има синъ, който прѣдъ тебѣ се е заклѣлъ, че ще пролѣе кръвта си за мила родина и люто ще отмъсти на тирана! Пѣй, пѣй мило славѣйче!... Пѣй (плаче). Иди... послушай ме, бжди милостиво... иди на прозореца... въ затвора... гдѣ тато измжченъ лѣжи! (Връщатъ се другаритѣ. Асѣнь избѣрсква сълзитѣ си и стои присторено веселъ. Надежда съ голѣмъ вѣнецъ въ ржка, окачва го на врата на Асѣна).

Надежда.

Асѣне, главатара на групата, на тебѣ се пада този вѣнецъ. Всички те обичаме, защото ти си човѣкъ съ ангелско сърдце.

Асѣнь.

Благодаря ви. Дано всички хора се обичатъ като истински братя.

Милка.

Отидѣ ли си твоя съотечественикъ?

Асѣнь.

Да.

Милка.

Донесе ли ти нѣкое извѣстие отъ кжци?

Асѣнь.

Донесе Милке (раздразнено). Родината е въ пламаци. Баща ми въ затвора. Братъ ми едва успѣлъ да

хване балкана. Народа кански е пропищълъ. Хубавия май — прѣдвѣстника на животъ, въ Македония е прѣдвѣстникъ на бури... на хаосъ... на бѣсилки... на кръвъ... на кръвъ мили... но защо да говоря? защо да развалямъ и вашето весело настроение?... да вървимъ!.. Живѣйте ви въ сладостъ и мечти, живѣйте въ хубавата и свободна България! Наслаждавайте се отъ всичко и бждете олицетворение на чистота, честностъ и любовъ (отчаяно). На менъ сждбата е рѣшила друго. Не сладости и мечти, не наука и перо, а да замина съ отборъ другари тамъ, гдѣ пищи отъ болки моя милъ народъ, гдѣ кръвъ се лѣе — въ моята родина!.. Да вървимъ!.. Или останете вий тукъ и се наслаждавайте отъ природата, а азъ ще се върна въ кжщи.

Всички.

(Отчаяни). Всички ще се върнемъ! (излизатъ).

ЗАВЪСА

Дѣйствие второ.

Добрѣ мебелирана стая. По средата кржгла маса. Мистилница, писалки, моливи и учебници. Шкафъ съ прилично наредени книги за прочитъ. Канапе. Столове и креватъ. На стѣната портретитъ на: Гоце Дѣлчевъ, Христо Ботевъ и Братя Миладинови.

А сѣнь.

(Влиза заморенъ съ ученическа чанта. Окачва я на зачалката, сжщо и шапката си. Сѣда до масата, облѣгайки се на дѣсната ржка. Отчаяно). Още уроци, още писмени упражнения, още рѣшаване на алгебрически задачи! Каква ирония! За пръвъ пжтъ отъ като съмъ ученикъ се явявамъ въ класъ неприготвенъ. Прѣподавателя остана очуденъ. Да. Той остана очуденъ, но азъ, азъ неможахъ да гледамъ въ очитъ никого. Никога не съмъ билъ толкова сконфузенъ самъ прѣдъ себе си. Тфю...

да му се не види макаръ! Мисля, че всички съкласници гледаха на менъ съ съжаление, че на края пропадамъ и се приближавамъ къмъ онази група ученици, които гледатъ по-скоро да мине часътъ, за да се отърватъ отъ тежестта на прѣподавателя и урока. Тежко е като камъкъ на сърдцето ми! (пауза. Става приближава се до стѣната. Къмъ портретитѣ). Ви, велики хора и гордостъ на нашето плѣме, ви мене раздѣлихте на двѣ половини!.. Азъ обичамъ науката. Влюбенъ съмъ въ нея. Защото само чрѣзъ нея и съ нея се облагородява душата на човѣка. Взира се човѣкъ въ най-тайнитѣ на природата. Вижда всичко и съ нея може да бжде полезенъ на своя народъ и на цѣлото човѣчество! Охъ... много... много те обичамъ, о мила науко! Чрѣзъ тебе азъ можахъ да позная себе си и близкия! Чрѣзъ тебъ азъ се вдѣлбочавамъ въ бездѣнния океанъ! Чрѣзъ тебъ азъ съмъ въ подземиеото на нашата планета! Чрѣзъ тебъ азъ се изкачвамъ високо—високо въ неизвѣстността и търса началото на всички начала! Обичамъ те, о науко, защото само ти можешъ да бждешъ възлюблена отъ човѣка, на когото природата е дала всѣка възможностъ и е царъ на царетѣ, царъ надъ всичкитѣ земни творения!.. Но... увий, охъ мила науко. Виждашъ ли тѣзи красиви, голѣми очи на тѣзи вѣлици? (посочва портретитѣ). Вижъ какъ сж съсрѣдоточили погледитѣ си върху ми? Не се ли чете въ тѣзи погледи: „Асѣне, ти, който обичашъ науката, ти който си гордостта въ класа, любимеца на всички прѣподаватели и съученици, ти не можешъ да искарашъ образованието си до край! Ний, които носѣхме тежкия кръсть за свободата на твоята родина, за свободата на роба, ний те прѣдопрѣдѣлихме да продължишъ борбата. Да я продължишъ до край и запечатишъ твоята любовъ къмъ родина и човѣчество съ твоята невинна младенческа кръвь! Ти ще жертвувашъ твоята възлюблена наука и всичко любимо земно, за да прѣгърнешъ страстно идеала — свободата на роба, свободата на измъчената, обезчестената твоя родина!“ — Азъ виждамъ, разбирамъ, о, славни Ботевъ! Чета въ твоя погледъ, о, незаменими Гоце! Въ вашата усмивка, о, братя Миладинови, Вий, които въ затвора испихте отровата на тирана за благото на своя народъ, виждамъ че ми казвате: „млади

момко, на македонца сждбата е грозна. Европейския концертъ, тоя не човѣшки, мръсенъ, звѣрски концертъ е осждилъ твоята родина на погибелъ. Върви въ редоветъ на борцитъ и вмѣсто книга и перо нарами пушка и бомби и стани страшилище за душманитъ на народа! Разбирамъ ви, о славни светци на българското племе! Разбирамъ ви!.. Збогомъ... Збогомъ науко... Прощавай!.. Збогомъ младенчески мечти! Збогомъ и Вий... (Влиза Анастасия).

Анастасия.

Добъръ день Асѣне.

Асѣнь.

Добъръ день лелю.

Анастасия..

Асѣне, тази заранъ слѣдъ като излѣзна, додоха двама съ македонски носии да тѣ търсятъ. (Подава му писмо). Оставиха туй писмо за тебъ и казаха, че ще дойдатъ слѣдъ обѣдъ въ 3 часа.

Асѣнь.

Седни лелюй, защо стоишъ на крака?

Анастасия.

Трѣбва да приготвя приборитъ за обѣдъ, че слѣдъ малко ще дойде чичо ти. (Излиза).

Асѣнь.

(Отваря писмото и чете). „Драги Асѣне, прѣди три дена вашиятъ братъ, Аспарухъ съ четирима другари при бѣгството били открити близо до границата. Братъ ви и двама другари сж убити отъ неприятелитъ. Приносящитъ настоящето ще ви разправятъ подробноститъ на убийството. Не губете куражъ — такъва е сждбата на македонца. Съ братски привѣтъ: Х.“ (Малка пауза). Какво?!... Аспарухъ убитъ?... Значи и той отиде жертва! Отървалъ се е отъ ржцетъ на тиранитъ, избѣгалъ въ балкана и още на нѣколко километра да намѣри спасение въ България, неприятелското око го съглежда и го убиватъ! (Отчаянь). Боже мой! Какъ се

губятъ млади и жизнерадостни сили. Значи нашето семейство е вече почти унищожено. . . . Мръсници, вий скъпо ще платитѣ за всичко. И вашитѣ майки ще плачатъ. Всички ще намѣритѣ гробоветѣ си въ моята мила родина, както сж намирали и други тирани като васъ. Аспарухъ — мирния, скромниятъ, трудолюбивиятъ и неговата кръвъ се пролѣ отъ васъ — тирани! . . . Добрѣ, бждете по жестоки, бждете по звѣрове, бийте, безчестете, убивайте, пълнѣте затворитѣ съ невинни македонци, ала и добрѣ помнете, че и дѣцата — пеленачета ще възстанатъ противъ вашитѣ произволи! Ударилъ е часътъ за вашата гибель. Смъртътъ виси надъ васъ! (Влиза Анастасия).

Анастасия.

Хайде, Асѣне, чичо ти дойде, хайде да обѣдваме.

Асѣнь.

(Отчаяно). Лельо, моля ти се, остави ме спокоенъ. Не съмъ гладенъ. Обѣдвайте Вий.

Анастасия

Защо мило внуче, защо си тъй отчаянъ? Стани, ела трѣбва да обѣдвашъ.

Асѣнь

Лельо, моля ти се, бжди тъй добра, остави ме, не съмъ разположенъ.

Анастасия

Навѣрно, нѣкои лоши извѣстия си получилъ. Нѣщо лошо трѣбва да пише въ писмото, което ти дадохъ.

Асѣнь

Мила лельо, обѣдвайте вие. Азъ слѣдъ обѣдъ ще ти разправа всичко подробно.

Анастасия

Мило внуче, не трѣбва да отпадашъ духомъ. Ела, ела се нахрани.

Асѣнь

Не лельо, моля ти се.

Анастасия

Тогасъ ще ти донеса обѣда тукъ.

Асѣнь

Лельо, не прави трудъ.

Анастасия

Азъ ще ти донеса, па ти храни се, когато щѣшъ.
(Излиза).

Асѣнь

Колко е добра леля ми! Тя не знае моята душевна мжка и затова настоява да се храня. (Влиза Анастасия. Принася обѣда). Лельо, никога съ нищо не ще мога да ти се отплатя за твоята доброта.

Анастасия

Отпочини си Асѣне, успокой се и си обѣдвай. (Излиза).

Асѣнь

(На крака. Хваща съ дветѣ ржце косата си. Крайно отчаянъ). Въ страшенъ вотовъртежъ се намирамъ азъ!... Чувствувамъ, че главата ми ще се прѣсне!... Боже мой! Та нима на тѣзи младини мога да понеса всичко това?!... Наука... любовъ... родина... животъ и смъртъ!... Каква сѣдба!... Азъ обичамъ науката... Любя... силно обичамъ живота... но... родината... милата родина... нещастния робъ... малкитѣ... хубавитѣ македончета, които ядатъ плѣсници, ако запѣятъ нѣщо свое родно на свой матеренъ езикъ ме каратъ да възлюбя смъртъта... смъртъта, чрѣзъ която ще възкрѣсне свободата на роба — македонецъ, погребана отъ хишни звѣрове, човѣкоедци, европейски дипломати, които за интереси унищожаватъ по-малкитѣ, беззащитнитѣ, невинни въ нищо народи! (Пауза). Аспарухе милий братко, нима и ти най-кроткия и най-смирения измежду всичкитѣ младежи трѣбваше да паднешъ отъ тирански куршумъ? Ахъ сѣдба! Тогазъ, когато въ всички европейски държави младежитѣ като менъ ликуватъ, всецѣло сж се прѣдали на образование, живѣятъ въ разкошъ, обиколени съ бащи и майки, роднини и близки на сърдцето имъ сѣщества; тогазъ, когато всѣки закржгя

образованието си и се впуска въ издирвания полѣзни за човѣчеството нѣща изъ: техниката, индустрията, медицината, астрономията и други отрасли на науката и се гордѣятъ прѣдъ свѣта; тъкмо тогазъ ние, нещастнитѣ роби македонци, не само нѣмаме тази малка възможность, не само неможемъ да довършимъ поне срѣдно образование, но... охъ, Боже мой, насъ ни заставляватъ да се върнемъ съ стотици години назадъ... Да бждемъ вѣчно въоръжени... да измислюваме най-страшнитѣ начини за отплата, за отмъщение! (Пауза. Приближава се до обѣда). Добрата моя леля. Прѣкрасна е готвачка тя. На, какъвъ прѣлѣстенъ обѣдъ. Кой ще обѣдва. За всичко иска разположение. А моитѣ нерви... моитѣ нерви ще се пукнатъ... цѣлия съмъ само нерви!... Само безчувственото животно съ сърдце отъ камъкъ може да издържи моето положение. Леля не ще може да си обясни моето положение. Азъ ще ѝ обясна при други обстоятелства. Тя, навѣрно, ще го отдаде на любовни приключения... нищо. Нека врѣменно тъй мисли. Тя е добра. Обича ме чистосърдечно. Въ всичко ще ѝ се призная (гледа часовника). Часътъ е вече безъ 20 минути 3. Тѣ ще дойдатъ точно въ три. Тѣ ще ми разправятъ подробно както за баща ми, така и за майка ми, а най-вече за брата ми Аспаруха. Нещастенъ тато... сирота мама... милия ми братъ Аспарухъ! Сега е вече мой реда! Люто ще отмъстя азъ за васъ на тирана (разхожда се нервно изъ стаята). Да пасувамъ, ще рѣче да съмъ идиотъ и саможивецъ! Да забравя бащината обичъ и майчинитѣ прегръдки! Да забравя всички родителски грижи и страдания, ще рѣче да съмъ неблагодарникъ, да съмъ подлѣцъ. (Влиза Грозданъ).

Грозданъ.

(Гордо). Помози Богъ Асѣне.

Асѣнъ.

Добъръ день чичо.

Грозданъ.

Какво е днѣсъ това отъ тебъ? Защо не дойде да обѣдвашъ? Хм... ти още не си обѣдвалъ! Всичко стои както е донесено на масата. Какво значи това?

Асѣнь.

Чувствувамъ се, чичо, неразположенъ — боли ме глава.

Грозданъ.

Ехъ, биватъ работи. Може би, си се простудилъ. Пъкъ и нали е мѣсецъ май... разходки, припкане, малко любовъ и други такива. Всичко е възможно. Абре Асѣне, кои били тѣзи хора, които донѣсли писмо.

Асѣнь.

Отъ нашия градъ, наши съсѣди.

Грозданъ.

Какво ти разправятъ въ писмото!

Асѣнь.

(На себе си). Боже мой, да му открия ли? Страхъ ме е ще се гаври съ положението на баща ми и съ духа на брата ми. (Къмъ чичо си). Писватъ ми, че положението къмъ нашия край било ужасно. Убийства, безчинства, безчестия, арести, побои и неописуеми произволи се вършатъ тамъ.

Грозданъ.

Ха, ха, ха! Навѣрно, това те е разтрѣвожило и неможешъ да обѣдвашъ. Асѣне, кой каквото си дроби това и сърба. Кой имъ е кривъ? Създаватъ организации, комити и застрашвания. Па, разбира се, и сръбското правителство си знае своята работа. Нѣма да спи, нѣма да лѣгне да го биятъ я. Той е властъ. Защо търговцитѣ, мирнитѣ граждани, които си гледатъ работата — търговията, не сж по затворитѣ?

Асѣнь.

(На страни). Идиотъ!

Грозданъ.

И азъ бѣхъ младъ. Живѣхъ подъ турско и никогажъ нито съ прѣстъ не ме закачи никой, защото навсѣкждѣ вървѣхъ съ навѣдена глава. Лѣти ли — лѣти казвахъ и си карахъ работата. А баща ти и други пжтъ

съмъ ти говорилъ, още отъ малъкъ е немирникъ. Колко бели е докаралъ на баща ми! Збиятъ ли се турчета и българчета — той ще бждѣ пръвъ въ борбата. Въ училище силѣнъ бѣ въ всичко, но най-много го интересуваха противнитѣ на правителството книги. Колко обиски правиха въ кѣщи. Още на 18 годишна възраст той попадна въ затвора и лѣжа цели 2 години въ Солунъ — Ъди Куле. Пъкъ само тамъ ли е лѣжалъ? Всички му казвахме, че стѣна съ глава се не руши, а той, вироглавъ, наричаше ни баби.

А сѣ нь.

(Оскърбенъ). Чичо, стига. Недѣй напада баща ми! Прѣди всичко, ти знаешъ, че съмъ неговъ синъ.

Грозданъ.

Азъ прѣдполагамъ, че ти нѣма да бждешъ като него, иначе не бихъ те пусналъ да прѣхвърлишъ прага на моята кѣща. Асѣне, цѣла кѣща разори твоя баща.

А сѣ нь.

Чичо, моля ти се прѣстани. Цѣли три години се това, пакъ това ми повтаряшъ за баща ми.

Грозданъ.

Да, Асѣне. Цѣла кѣща развали твоя баща. Ако и азъ бѣхъ стоялъ въ нашия градъ, по всѣка вѣроятностъ, щѣхъ да бжда послѣдния сиромакъ. Но, слава Богу, едно че се уплашихъ да не попадна поради баща ти въ затвора, друго неможахъ да търпя него и другаритѣ му — нехранимайковци — и се прѣхвърлихъ тукъ. Ти виждашъ, тукъ имамъ три кѣщи, магазини, имамъ си достатъчна рента. Ползувамъ се съ почитъ и довѣрие между тукашното общество. А баща ти всѣ свобода бълнува, всѣ по затворитѣ се излѣжава, а на тебъ и на брата ти никакво наслѣдство нѣма да остави.

А сѣ нь.

Чичо, бжди милостивъ. Недѣй прѣдъ менъ хули баща ми. Той никога лошо за тебъ не е приказвалъ. Той те обича.

Грозданъ.

Азъ прѣдполагахъ, че слѣдъ като се ожени поне, ще стане кжщовникъ. Това мислѣше и баща ми, но излѣзна тъкмо обратното. Роди му се първо дѣте — той въ затвора; баща ни умрѣ — той пакъ въ затвора. Аспарухъ се роди, а слѣдъ нѣкой мѣсець той пакъ въ затвора! Ееее... това е безобразие. Ти дойде на бѣлия свѣтъ, а той, вмѣсто да се радва, нарами пушка и се присѣдини къмъ нехранимайковцитѣ въ балкана — стана комита.

Асѣнь.

Чичо, той ратувалъ за доброто на своя народъ.

Грозданъ.

Народъ?! Що е това народъ?! За кой народъ той лѣжа въ затвора? Народъ... Че това е сбирщина отъ глупци — некадърници-простаки. Защо голѣмитѣ търговци, старитѣ богати хора не нарамиха пушки? Ето на, тѣ сж хората, които прѣдставляватъ народа. А баща ти за кой народъ ратува? Азъ да съмъ неговъ синъ, бихъ го проклѣлъ и никогашъ не бихъ помислилъ за него.

Асѣнь.

Чичо...

Грозданъ.

И майка ти, глупавата ти майка люби ли го люби! Какви ли не бели не ѝ докара на главата, а пъкъ тя като луда тича по него.

Асѣнь.

Чичо...

Грозданъ.

Азъ да съмъ негова жена бихъ го напусналъ и бихъ бѣгалъ 10 конака далѣчъ отъ него.

Асѣнь.

Чичо... Моля ти се!

Грозданъ.

(Съ злоба). Той ще освобождава Македония, той ще прѣкатурва държави. Развали и ги зарази съ тая болѣсть дѣцата на порядъчните граждани, вагабонта недни!

Асѣнь.

Чичо, три години търпѣхъ твоитѣ обиди спрямо моя баща. Недѣй разваля сърдцето ми. Неще мога да понѣса именно сега подобни обиди.

Грозданъ.

По дяволитѣ, нима ти ще бждешъ нѣщо друго. Крушата пада подѣ крушата. И ти да не мислишъ да станешъ комита, че те трѣвожатъ подобни глупави извѣстия, та не обѣдвашъ.

Асѣнь.

Ако се стекътъ обстоятелствата, да.

Грозданъ.

(Разяренъ). Да?! — Тогазъ заповѣдвамъ ти да напуснешъ кжщата ми! Азъ немога да стана за подигравка въ града и да ми казватъ: „Добъръ плѣменикъ си ималъ, добра хайта си прибралъ въ кжщи, добъръ хайдутинъ си хранилъ“. Разбра ли? Най-кжсно до една сѣдмица искамъ да напуснѣшъ квартирата!

Асѣнь.

Ако желаетъ, още утре, само недѣй така хули баща ми.

Грозданъ.

(Тупва съ кракъ и отива къмъ вратата). По дяволитѣ и баща ти и ти. Родихте се, за да черните нашето име, името на нашата славна фамилия. (Излиза).

Асѣнь.

Чрѣвоугодникъ... Бездушень човѣкъ. А между македонцитѣ минава за родолюбецъ и важенъ патриотъ. Каква грамадна разлика мѣжду двама родни братя. Какъ срѣдата въ която попадне човѣкъ влияе. Баща ми живѣе съ скърбитѣ, радоститѣ и съ идеалитѣ на своя народъ.

Той жертвува своето семейно щастие и семейство, а чичо ми би жертвувалъ и цѣлия свѣтъ само на него да е добръ, да живѣе охолно и да тлъстѣе като свиня. Той нарича утайката на народа за народъ, а истинския народъ за глупци, простаци и некадърници. Правъ е Левски като казва: „Докато българина има кждъ да подслони глава, не чувствува робство и не се рѣшава на борба за човѣшки правдини“. Чичо ми се е загнѣздилъ тукъ въ България, обвинилъ се е като буба въ пашкулъ и освѣнъ неговото положение нищо друго не го интересува. Че братъ му лѣжи въ затвора, че роднината му е въ пламъци, че всичко въ нея е тормозено и обезчестено — това него не трогва. Нали на него е добръ? Нали той си има къщи, магазини, ренти и други доходи? По дяволитъ окаяната родина! Той и България би продалъ цѣла цѣленичка, само на него да е добръ! Нещастникъ! (Влиза Анастасия разтрѣвожена).

Анастасия.

Асѣне, мило внуче, какво става мѣжду тебъ и чичо ти?

Асѣнь.

Нищо лельо. Така и трѣбваше да се свърши.

Анастасия.

Та нима неможахте да се разбѣрете по-иначе? Чичо ти цѣлия трѣпѣреше отъ ядъ. Ти тукъ си въ насъ 3 години вече, кажи за какво сме те оскърбили?

Асѣнь.

Мила лельо, ти съ нищо не си ме оскърбила, нито пъкъ азъ, вѣрвамъ, да съмъ те оскърбилъ съ нѣщо. Но чичо ми ме оскърбявалъ безъ азъ да съмъ нанасялъ нѣкаква обида. Особено днѣсъ, той ме обиди смъртно и чашата на търпѣнието се прѣлѣ.

Анастасия.

Ти си му казалъ, че ще станешъ комита.

Асѣнь.

Мила лельо, бжди ти поне милостива и ме изслушай! Влѣзъ въ моето положение и азъ ще съмъ откровенъ къмъ тебе.

Анастасия.

Кажи, кажи Асѣне, не се стѣснявай.

Асѣнъ.

Лельо, баща ми е въ затвора окованъ въ тѣжки вериги, битъ и изтезаванъ. Братъ ми Аспарухъ убитъ на границата. Майка ми въ отчаяние самичка въ кѣщи. Цѣлия градъ около 80 души сж хвърлени въ затвора. Македония е въ пламъци. Какво трѣбва да правя азъ? Кое трѣбва да прѣдпчета? Да съмъ непризнателенъ къмъ своитѣ родители ли? Да бжда хладнокръвенъ за убийството на милия ми братъ Аспаруха ли? Да зная, че мойта родина е въ пламъци и да стоя съ скръстосани ржцѣ ли? Да виждамъ какъ простиратъ окървавени ржцѣ, окаянитѣ сирачета и азъ да съмъ хладнокръвенъ зритель ли? — Лельо, трѣбва да съмъ послѣденъ подлецъ и да стоя пасивенъ въ свободна България.

Анастасия.

Мило внуче, колко си нещастенъ!

Асѣнъ.

Азъ нищо не открихъ на чичо си. Не му казахъ за баща ми, за майка ми, за брата ми. Азъ зная, че той мрази революционеритѣ. Той вижда въ тѣхното лице само нехранимайковци, вагабонти и прѣстѣпни типове. Ето това го дразни него. Той и баща ми нарѣче такъвъ, а менъ като баща ми и ме изпѣжда отъ квартирата... Да бжде, азъ не се сърдя, това е негово право. Той така схваща живота, а азъ иначе. Азъ ще напусна квартирата, мила, Лельо и ще отида тамъ, кждѣто ме очаква явна смъртъ. Ще замина въ моята родина, поне ти ме благослови. Ти не познавашъ тая райска градина — Македония. Ти си израстнала на свобода въ България, не си прѣживѣла онова, което прѣживява моята майка и всички майки македонки.

Анастасия.

Асѣне, азъ те разбирамъ. Щомъ родителския дългъ тѣ зове, щомъ робътъ те вика да дадѣшъ своята данъ макаръ и живота си, върви! Азъ не съмъ македонка,

но баща ми е опълченецъ и се е билъ храбро при Шипка за свободата на България, на която азъ днесъ се радвамъ. Върви и бжди гордостъ на плъмето, бжди страшилище за тирана!

А сѣнъ.

Лельо, мила лельо... (влизатъ Стаменъ и Костадинъ. Прѣгръща Стамена. Целуватъ се). Драгий Стамене! (Прѣгръща Костадина). Добрий Костадине! Добрѣ дошли!

Стаменъ.

Здравѣй Асѣне!

Костадинъ.

Ахъ Асѣне, изгубихме Аспаруха. (Чува се гласа на Грозданъ). Анастасие! (Сѣпва се. Къмъ всички).

Анастасия.

Разговаряйте се вие, а азъ ще излѣзна, зове ме Грозданъ (излиза).

А сѣнъ.

Еее, разправѣте, сѣднете, всичко, всичко подробно ми раправѣте! (Чува се отвънъ гласа на Грозданъ:) „Още сега ще го изхвърля като парцалъ. И други кокошкарите е довлѣкълъ въ кѣщи!“

А сѣнъ.

(Къмъ гоститѣ). Не се безпокойте вие, това е гласа на чичо ми. (Чува се гласа на Анастасия): „Бжди благо-разуменъ, остави момчето на мира. Той самъ ще си излѣзе“. (Всички се вслушватъ. Гласътъ на Грозданъ); „Не — сега още“. (Чува се тропотъ. Излиза разядосанъ Грозданъ, а задъ него съ милъ поглѣдъ и просълзени очи Анастасия).

Грозданъ.

Асѣне събирай парцалитѣ си още сега! разбирашъ ли? Моята кѣща не е разбойнически вертепъ. (Къмъ Костадина и Стамена). А вий хайдути и нехранимайковци хайде се махайте още сега! Излизайте да видя вашия грѣбъ! (Блѣсва Стамена).

Костадинъ.

(Изважда револвера). Мръсникъ, ние не сме разбойници.

Анастасия

Боже мой, моля ви се! (Грозданъ уплашенъ трѣпери гледа право въ дулото на револвера).

Асѣнь

(Хваща ржката на Костадина). Костадине постави револвера на мѣстото. Той е прѣди всичко мой чичо. Нека остане той съ своя позоръ, а ний да напуснемъ квартирата. Патрона ще потрѣбва на друго мѣсто. Да си вървимъ! (Къмъ леля си). Лельо, прощавай, до виждане! А ти чичо, както виждашъ, оставашъ си необезпокояванъ вече отъ менъ и отъ разни бѣжанци — хайдути македонци. (На излизане Костадинъ се обръща къмъ Грозданъ и го заплюва). Мерзавецъ! Изродъ! Ти си по-зълъ отъ всѣки тиранъ срѣбски! (Излизать).

ЗАВЕСА

Дѣйствие трето

Скромно мобилирана стая, по срѣдата маса, нѣколко стола, шкафъ съ книги и креватъ.

Пенчо

(Чете урока си. Захвърля книгата). Става нѣколко дѣна Асѣнь отсъствува отъ училище. Ето какъ редъ обстоятелства човѣка отбиватъ отъ правия пѣтъ и убиватъ бждщето му. Веселия, добродушния, най-силния въ училището по всички прѣдмети; най-характерния и любимия отъ всички—напуска училището и отива тамъ, гдѣто ще намѣри смъртта си. Какъ да му се помогне? Никой не е въ положение да го спрѣ отъ прѣдназначения му пѣтъ. Директора повика на нѣколко пѣти насъ, по близкитѣ му другари, запита за неговото отсъствие. И той скърби за душевния прѣвратъ на Асѣна. Кждѣ ли е сега Асѣнь? Азъ ходихъ въ квартирата му

— казаха ми, че я напусналъ. (Влизатъ Надежда и Милка. Ржуватъ се).

Пенчо

Здравѣйте! Заповѣдайте, сѣднете! (Сѣдатъ). Ще извинявате, за гдѣто нѣма съ какво да Ви почерпя, освѣнъ съ студена вода.

Милка

Нищо, Пенчо, може и безъ черпня.

Пенчо

Надеждо, не се ли срѣцнахте съ Асѣнь?

Надежда

Не, Пенчо. Получихъ една картичка отъ него, въ която ми пише, че днесъ слѣдъ обѣдъ щѣлъ да доде въ твоята квартира и ще можемъ да се срѣцнемъ.

Пенчо

Много интересенъ човѣкъ е Асѣнь.

Милка

Напуска квартирата и не се знае кжде живѣе. Никому нищо не казва. Зарѣза училището и кой знае какъвъ ще е неговия край.

Пенчо

Милке, живота е силенъ — той налага своето.

Надежда

И колко миренъ бѣ Асѣнь! Съ какъвъ благъ характеръ! Той бѣше най-силния ученикъ и гордостъта на нашия класъ!... Какъ се стѣкоха обстоятелствата, че Асѣнь напусна гимназията, стана сериозенъ, отчаянъ и замисленъ, захвърли перо и книга и се рѣшава да отиде тамъ, отъ кждѣто се не връща никой!

Пенчо

Понѣже не прѣживяваме ние това, което той прѣживѣва, затова и тѣй разсждаваме.

Надежда

Да. Това е вѣрно. Но все пакъ има и други начини на дѣйствиe.

Милка

Напримѣрь, да сѣе съзнание въ младежитѣ

Пенчо

Всѣки по свой пжтъ. (Влиза Бориславъ).

Бориславъ

Здравѣйте!

Всички

Здравѣй, Бориславе. (Бориславъ сѣда).

Надежда

Бориславе, не срѣщна ли нѣкжде Асѣна!

Бориславъ

Прѣди два часа се срѣщнахме на булеварда. Набързо размѣнихме по нѣкоя дума, понѣже той бѣше заетъ съ двама другари. Каза ми, че тукъ въ квартирата на Пенча ще се отбие и ще се срѣщне съ насъ, може би, за послѣденъ пжтъ. Той възнамѣрява още утрѣ да замине нелѣгаленъ въ своята родина.

Надежда

(Развълнувана). И тѣй скоро? ... Тѣй скоро? ...

Бориславъ

Да, Надеждо. Нѣма вече да е между насъ твоя любимъ Асѣнъ. Нѣма вече да слушаме неговия сладкозвученъ гласъ, неговитѣ пѣсни и китара, неговитѣ нескончаеми весели приказки.

Милка

Много добра душа бѣ Асѣнъ.

Надежда

(Отчаяна). Охъ не! Нѣма тѣй скоро да замине той.

Пенчо

Само ти можемъ да му повлияешъ, Надеждо.

Надежда.

Ще се помжча, ще се помжча.... Вѣрвамъ, за менъ ще остане поне още нѣколко врѣме. (Влиза пощенски раздавачъ).

Пенчо.

(Отива към раздавача). Какво има?

Раздавача.

Заповѣдайте. (Подава му писмо).

Пенчо.

Благодаря. (Раздавача излиза, Пенчо отваря писмото. Чете. Малка пауза и слѣдъ това веселъ). Писмо отъ Асѣнъ. Писва ми, че щѣлъ да дойде точно въ 4 часа днѣсъ въ моята квартира. Да, точно въ четири. И ме моли да му дамъ квартирата си на негово разположение.

Надежда.

Закжснѣло е твоето писмо.

Пенчо.

Това зависи отъ раздавача.

Милка.

Колко е сега часътъ?

Пенчо.

(Гледа часовника си). Точно три и половина.

Надежда.

Значи още половинъ часъ и той е тукъ мѣжду насъ.

Милка

А ний Надеждо, до като дойде Асѣнъ, можемъ да излѣземъ да понакупимъ нѣкои нѣща и тѣкмо въ четири часа пакъ ще сме тукъ.

Надежда

Добрѣ, да излѣземъ (излизатъ).

Пенчо

Довиждане госпожици! (малка пауза).

Бориславъ

Знаешъ ли какво, Пенчо? Отъ като бѣхме на разходка прѣзъ мѣсецъ май, отъ като Асѣнъ остана като гръмнатъ отъ извѣстието, което получи отъ своята родина, не зная какво става и съ мене. Тѣжко ми е да се

раздѣля съ тоя милъ Асѣнъ. Нѣщо силно ме влѣче къмъ него. Става три години ние сме нераздѣлни другари съ него и не е имало случай да сме се скарали, той винаги ми е билъ полѣзенъ въ всичко. Чувствувамъ, че тази раздѣла ще е фатална за мене.

Пенчо

Така е Бориславе. Тежка е раздѣлата на интимни другари, а още повече като знаешъ кждѣ отива той — на явна смъртъ.

Бориславъ

Незная, Пенчо, и немога да си обясна. Ето на, и ти ми си другаръ, може да се каже, отъ дѣтинство, имамъ и други другари, но прѣдполагамъ, че лѣсно бихъ се раздѣлилъ съ всички, а съ него не е така. У него има нѣща, които не притѣжаватъ другитѣ, а именно какви нѣща, не мога да си обясна — той като че ли е магнитъ и цѣлия ме привлича.

Пенчо

Асѣнъ има качества, като герой на нѣкой романъ. Човѣкъ и да иска да го отблъсне, пакъ неможе. Така е Пенчо. Асѣнъ е милъ и добъръ, а живота налага своето и ще ни раздѣли единъ пжтъ за винаги.

Бориславъ

Пенчо, и азъ ще напусна гимназията.

Пенчо

Защо? Какъ така?

Бориславъ

Ето тъй на — ще замина съ Асѣна, ще ратувамъ за свободата на роба — братъ.

Пенчо

Бориславе, не трѣбва така лесно да се потдавашъ. На насъ прѣдстоятъ други задачи, а на Асѣна съвсѣмъ други. Ний имаме възможность да закржглимъ образованието си. Чрѣзъ науката ще сме полѣзни за родината, човѣчеството, а за Асѣнъ така се стѣкоха обстоятелствата, че той нѣма другъ пжтъ освѣнъ на замине за

своята родина, да плати своята данъ, да отмъсти за мили и драги или, ако може, да освободи своя баща.

Бориславъ.

Пенчо, навѣрно сѣдбата така е рѣшила. Още при първото ми запознаване съ Асѣна, азъ станахъ неговъ робъ. Пъкъ и колко хубаво описва той за прелѣстѣта на райската градина — Македония! Азъ просто съмъ влюбенъ въ нея. Ще замина Пенчо, ще замина въ Македония, ще работя чистосърдечно и ще воювамъ най-храбро срѣщу тирана, макаръ и коститѣ си да остава тамъ.

Пенчо.

Бориславе, Македония си има своитѣ юнаци. Недѣй се увлича ти. Закрѣгли образованието си. Ти, като ученъ човѣкъ, ще бждешъ полѣзенъ и за себе си, и за отечеството си, и за Македония. Недѣй се увлича.

Бориславъ.

Пенчо, та нима Бѣлгария прѣди освобождението ѝ нѣмаше своитѣ юнаци? Защо тогава въ редоветѣ на борцитѣ имаше и македонци, които оставиха коститѣ си въ Бѣлгария? Пенчо, каузата е една и сѣща на бѣлгарина: билъ той отъ сѣверна или южна Бѣлгария, билъ той отъ Македония, Тракия, Добруджа или Моравско, именно на насъ дългъ се налага да помогнемъ на брата — робъ. Ей това ме кара и азъ да замина.

Пенчо.

(Подигравателно). Празни приказки. Ти като единица нѣма нищо добро да допринѣсешъ, освѣнъ да изгубишъ младостѣта си и да загинешъ като единъ простосмъртенъ.

Бориславъ.

(Възбудено). Простосмъртенъ?! Не, Пенчо! Ти криво разсѣждавашъ. Човѣкъ, като обезвличава себе си, не мечтае за лаври и лични облаги, той възгордява своето плѣме и го поставя на равна нога на единъ великанъ.

Пенчо.

Фантазии. . .

Бориславъ.

Какво? ... Фантазии ли? (влиза Кирилъ).

Пенчо.

Какво желаете?

Кирилъ.

Тази ли е квартирата на Пенчо Ивановъ?

Пенчо.

Да. Защо?

Кирилъ.

Не е ли дохождалъ тукъ Асѣнь Станковъ?

Пенчо

(Досѣща се). Не е драги. Ще дойде слѣдъ малко.
Сѣднете. Вие македонецъ ли сте?

Кирилъ.

Да.

Пенчо.

Отъ единъ и сѣщи градъ ли сте съ Асѣна?

Кирилъ.

Да.

Пенчо.

Не бѣхте ли вие, който донѣсохте писмото на Асѣна
тамъ на полѣто?

Кирилъ.

Да.

Пенчо.

Много ли е лошо положението тамъ въ вашия край?

Кирилъ.

Много лошо — то е непоносимо.

Пенчо.

Нѣма ли тамъ масово движение противъ тия
произволи?

Кирилъ.

Има, и ще има още по-голъмо. Тамъ ще е хаосъ. Тамъ ще е такава бъркотия, че ще разклати изъ основитѣ не само сърбската държава, но всичкитѣ балкански държави, а не е и за чудо и цѣла Европа.

Пенчо.

Ти куриеръ ли си?

Кирилъ.

Не.

Пенчо.

Навѣрно си четникъ?

Кирилъ.

И да не съмъ, ще стана.

Бориславъ.

Така е драги. Македонецъ, който не се бори за свободата на своята родина, той е прѣдатель и подлецъ. Българинъ, който не съчувствува чистосърдечно на македонецъ-робъ и, който не помага съ каквото може, той не е българинъ — а изродъ!

Кирилъ.

(Сериозно). Ако всѣки българинъ разсжждаваше така, скоро ще види роба-македонецъ свобода. (Влизатъ Надежда и Милка съ пакети подъ мищи).

Пенчо.

Да ви запозная съ новия гостъ — приятель на Асѣна. (Запознаватъ се).

Надежда.

Още не е дошълъ Асѣнъ.

Милка.

Колко е часътъ точно, Пенчо?

Пенчо.

(Гледа часовника си). Безъ две минути четири.

Бориславъ.

Асѣнь навѣрно е вече на пѣтнитѣ врата.

Милка.

Той е точенъ въ всичко като англичанинъ.

Пенчо.

Да. (Влизать: Асѣнь, Костадинъ и Стаменъ. Всички ставать на крака).

Асѣнь.

Добъръ ви день драги. (Ръкуватъ се всички). Кириле, ти си ме изпрѣварилъ.

Кирилъ.

(Съ почителность). Ей сега пристигнахъ прѣди малко, Асѣне.

Асѣнь.

Да сѣднемъ, че азъ се чувствувамъ изморенъ. (Всички сѣдатъ). Пенчо, може би ти е неприятно, че се събираме въ твоята квартира?

Пенчо.

Напротивъ, това ми прави голѣма честь.

Асѣнь.

Прѣдпочетохъ тоята квартира, понѣже кжщата е ваша собствена, сжщеврѣменно и по-отдалечена отъ центъра на града.

Пенчо.

Всичко е на твое разположение, Асѣне.

Милка.

Даже и ние сме на услугитѣ ти.

Асѣнь.

Всички сте добри и услужливи. (Къмъ Надежда). Какъ си ти Надеждо? Защо си тъй нѣщо навѣсена?

Надежда.

(Отчаяна). За всѣко нѣщо има и причина.

Пенчо.

Скърби за тебъ.

Милка.

Отъ като отсѣтствуващъ отъ училището, отъ тогазъ Надежда загуби веселостъта си и заприлича на баба.

Асѣнъ.

(Сконфузено). Нищо и това ще мине. Пакъ Надежда ще е весела и безгрижна, пакъ ще тича като пеперуда и ще е сборната точка за радостъ и веселие мѣжду другари и другарки. Врѣмето всичко изглажда.

Милка.

Значи всѣко чудо, Надеждо, е за три дни?

Надежда.

Милке, за нѣкой хора това е така. Тѣ търсятъ всѣки часъ разни развлѣчения, но има и такива индивиди, за които е достатъченъ единъ моментъ, за да извърти цѣлия имъ животъ — да гледа на него като на подигравка на природата и нищо да ги не привлича. Така е Милке. Ти нали ме разбирашъ?

Асѣнъ.

Костадине, сега квартирата знаешъ кждѣ е. Ти съ Стаменъ и Кирила идете при онзи човѣкъ, прибѣрете всичко потрѣбно и го поздравѣте, ако желае, ако намира за умѣстно, нека додѣ съ васъ да се срѣщнемъ тукъ. Разбрано, нали?

Костадинъ.

Да. Ще направимъ нуждното.

Стаменъ.

Но ние, Асѣне, ще позакжснѣемъ. Нали ще трѣбва да се срѣщнемъ и съ Брѣзовъ?

Кирилъ.

А пъкъ азъ съ Вардарски.

Асѣнъ.

Добрѣ. Когато и да додѣте, всѣ ще ме намѣрите тукъ. (Тримата излизатъ). Е, какъ я карате въ училище?

Пенчо.

Добрѣ сме всички, но кждѣ се губишъ ти толкова време? Всички прѣподаватели питатъ за тебѣ, а най-много се интересува директора.

Милка.

Напускашъ училището, излизашъ отъ квартирата и не си правишъ трудъ съ една поне картичка да извѣстишъ другаритѣ си, кждѣ се намирашъ.

Асѣнъ.

Извинѣте ме. Азъ не бѣхъ въ града, а отъ тамъ, кждѣто бѣхъ, нѣмахъ възможность да ви пиша.

Бориславъ.

Не ти се сърдимъ, Асѣне, но понѣже те обичаме, тѣжко ни бѣше, като мислихме, че си заминалъ безъ да се видимъ.

Асѣнъ.

Еехъ, драги, мога ли да не взѣма послѣдно збогомъ отъ васъ? Ний прѣкарахме цѣли три години като нераздѣлни другари: въ разбирателство, веселие, вѣчеринки, въ взаимна обичъ и помощъ. Най-хубавитѣ мили спомени ми сж тукъ въ вашия градъ. Юношескитѣ си години прѣкарахъ мѣжду васъ най-весело и се чувствувахъ щастливъ. И сега, когато се раздѣлямъ съ васъ, помнѣте, мили, че не само нѣма да ви забравя, но бждѣте увѣрени, че послѣдната ми мисль, прѣди да склопа очи, ще е за васъ.

Пенчо.

Навѣрно, възнамѣрявашъ да заминешъ много скоро?

Асѣнъ.

(Сѣриозно). Да. Азъ заминавамъ утрѣ заранъ съ група другари. Вий видѣхте вече тримата. — Азъ ви запознахъ съ тѣхъ. Тѣ сж скромни и мълчаливи. Ще ви моля, да не допускате нито за минута, че моето заминаване е продуктъ на фантазия и авантюризмъ. Не е драги, слѣдъ дълго и обстойно разсждаване, азъ додохъ до това заключение. Вий, много добрѣ знаете, че азъ бѣхъ пръвъ въ класа по всички прѣдмети. Не зу-

брѣхъ като папагалъ уроцитѣ, а ги изучавахъ основно. Азъ цѣнехъ скъпо врѣмето. Обичахъ науката. По природа съмъ вѣселякъ. Обичамъ живота. Азъ любя, силно любя, вий това знаете, любя, ей тѣзи на (сочи Надежда), любя я отъ все сърдце и душа, любя я идеално, а не като покваренитѣ любовници, които прѣкарватъ само врѣмето си. Ала... мили... какво да правя?—Така се стѣкоха обстоятелствата: баща ми въ затвора, брата ми убиха, майка ми бита е останала отчаяна сама. Родината е цѣла въ пламъци. Тирантъ бѣсно вилнѣе и азъ нѣмаше друго какво да правя, освѣнъ да напусна училището — науката — да се проста съ мечтата за дълготраенъ животъ и съ щастливата идеална любовъ (отчаяно) и да прѣгърна смъртъта!... Драги, вий мислитѣ, че на менъ не е тѣжко да се раздѣля отъ всичко мило, както ви казахъ и по прѣди. Оохъ!... на менъ сърдцето се кжса. Въ тази младостъ да се впусна въ неравна борба съ тирана и вмѣсто наука, любовъ и другарство да прѣдпочета, за срамъ на 20 вѣкъ, пушката, бомбата, балкана! Мога ли, моля ви се, да намѣря другъ пжтъ? Азъ зная, че ще се озвѣра — отъ кроткъ като агне, ще стана звѣръ въ балкана и страшенъ отмжстителенъ ще съмъ. Но... кажете ми, моля ви се, азъ ли съмъ виновенъ за това?

Бориславъ.

(Развълнувано). Не, Асѣне, не! Виновни сж тиранитѣ, които безчестатъ, биятъ и убиватъ въ твоята родина.

Асѣнъ.

Нима, ако иска културна Европа, ако не я спиратъ нейнитѣ висши интереси, не би могла за 24 часа да създаде една независима малка държавица по образа на Швейцария, която да бжде звѣно за побратимяване на балканскитѣ държавици, за да царува миръ и спокойствие, а македонецъ, като трудолюбивъ, прозиводителенъ и ученолюбивъ да служи за примѣръ на своитѣ сжсѣди? Не драги, културна Европа не само не желае това; но тя ги подстрѣква, за да се сбиватъ и самоизяждатъ, а насъ македонцитѣ ни иматъ за размѣнна монета. Ето тѣ сж виновницитѣ, а азъ и менъ подобни, тѣхна жертва. Моля, кажете, има ли другъ пжтъ за

менъ, нали не? Поне прѣдъ васъ моята постѣпка да е оправдана.

Пенчо.

Правъ си Асѣне. За тѣбъ нѣма другъ пѣтъ.

Бориславъ

(Сериозно). Не само нѣма другъ пѣтъ, но трѣбва часъ по-скоро да се хване балкана. Трѣбва люто да се отиждява. Камъкъ на камъкъ да не остане отъ неприятеля. Асѣне, часъ по-скоро трѣбва да се отива.

Асѣнъ.

Утрѣ заранъ азъ заминавамъ. Това свиждане може да е послѣдно. Врагътъ е много силенъ, а ние сме малко на брой. Моля ви се, недѣйте ме забравя. Желая да сте бодри, весели и жизнерадостни. Закрѣглѣте образованието си, бждѣте истински хори на науката, бждѣте честни и постоянни, обичайте и пазѣте повече отъ очитѣ си родината—това е моето най-силно желание. Ако пѣкъ оцѣлѣя, ще ви пиша отъ балкана.

Надежда.

(Отчаяно). Асѣне, азъ желая насаме да поприкажа съ тѣбъ за послѣденъ пѣтъ.

Асѣнъ.

(Болѣзнено). Добрѣ Надеждо, това е необходимо.

Бориславъ.

Сжщо и азъ желая да говоря насаме.

Пенчо.

(Подигравателно). Хврѣкнала му е чивията на Борислава, Асѣне. И той иска да замине съ тѣбъ.

Бориславъ.

(Сърдито). Това не е твоя работа.

Милка.

Тогазъ, ако желаете, нека останатъ Асѣнъ и Надежда, а пѣкъ ние, Пенчо, можемъ да посѣдимъ въ другата стая.

Пенчо.

Добрѣ. Тамъ е и майка ми, съ нея ще побъбримъ.

Асѣнь.

Ще ме извините.

Всички.

Нищо, нищо, Асѣне.

Бориславъ.

Запазвамъ правото си за разговоръ между четире очи.

Асѣнь.

Добрѣ, добрѣ, Бориславе. (Излизатъ).

Надежда.

(Отчаяно). Асѣне, толкосъ ли скоро забрави клѣтви и обѣщания?

Асѣнь.

Мила Надеждо! Допускашъ ли ти това? Въ какво съмъ ти изневѣрилъ до сега?

Надежда.

А това какво е?... Ти ме изхвърляшъ като непотрѣбна вѣщъ и заминавашъ тамъ, отъ кждѣто нѣма да се върнешъ никога. Ти самъ си избралъ тоя пѣтъ — никой не ти налага това.

Асѣнь.

Мила Надеждо, ако бихъ могълъ да разпора сърдцето си, ще видишъ, че то е всѣцѣло прѣдадено на двѣ любими сжщества. Едното е на тебъ, а другото — на роба македонецъ. Азъ тебе любя искрено, идеално. Ти си единственото сжщество, което ме плѣни съ твоеето красиво лице и сърдце, съ твоя благъ характеръ, съ твоеето държане спрямо всички. Но мила Надеждо, роба македонецъ, невиннитѣ сираци — македончета и бащи ми отъ затвора менъ зоватъ да имъ помогна. Азъ ще замина тамъ и винаги ще ме окуражава твоя милъ погледъ и твоята искрення любовъ. Азъ ще се боря като лъвъ и ако побѣдимъ тирана и огрѣе свободата на Маке-

дония... о, Надеждо, бжди увѣрена, че ние ще се съединимъ и ще заживѣемъ щастливъ, нераздѣлимъ животъ. Но сега, сега мила Надеждо, недѣй ме спира. Недѣй ме обезкуражава! Насърдчи ме и ме благослови да изкарамъ борбата до край.

Надежда.

Асѣне! Лѣсно е това да се каже само... Моля ти се, послушай ме. Остани за нѣколко дни — азъ имамъ нужда отъ това. Искамъ да се наприкажа... Асѣне, дай просторъ на твоя разсѣдѣкъ... недѣй заминава!

Асѣнь.

Това е невъзможно. Азъ утрѣ трѣбва да замина непрѣменно, другари вѣрни ме чакатъ на границата.

Надежда.

(Съ сълзи на очи). Асѣне!... мили Асѣне! послушай ме. Недѣй отива на явна гибелъ! Малко ли сж твои съотечественици, които личнитѣ свои интереси гледатъ тукъ въ България? Нека те отиватъ. Ти си още, така да се каже, дѣте, не вкусило нищо отъ сладоститѣ на живота. Моля ти се, разсѣди по-обстойно. Довърши послѣдния класъ на гимназията. Ако нѣмашъ възможность да продължишъ образованието си, азъ ще измоля баща си — той знае всичко, обича те — да те подѣржа. И като закрѣглимъ двамата образованието си, ще заживѣемъ щастливъ животъ. Двамата съ перо въ ржка ще помагаме за освобождението на твоята, която ще бжде и моя родина... Асѣне!... мили Асѣне, послушай ме!... Бжди милостивъ къмъ менъ!

Асѣнь.

Охъ! Мила Надеждо! Това ми е невъзможно. Азъ съмъ всѣцѣло въ твоето сърдце, но когато отъ родината ми нѣма да остане нищо, вѣрвай ме Надеждо, че живота ми ще е пустъ и, вмѣсто да бждѣшъ щастлива съ менъ, ти ще си най нещастната между нещастнитѣ и ще се каешъ, че си избрала за свой другаръ такъвъ пришелецъ.

Надежда.

Но... ти ще погинешъ тамъ... ти ще бждѣшъ убитъ, о, милий Асѣне!

Асѣнь.

Мила Надеждо! Самото ти име е надежда. Нека се надѣваме и ние, че, ако иска провидението, ще успѣя въ борбата и ще се сбъдне надеждата ни. Да се надѣваме, мила Надеждо, както се надѣва и окаяния робъ, че единъ день ще види свобода!

Надежда.

Охъ... Милий Асѣне! Всичко рухна: и мечти... и мисли... и надежди!... Сбогомъ весели минути... сбогомъ въздушни кули! Вие рухнахте... ще рухнатъ. Асѣне, слѣдъ като ти заминешъ!

Асѣнь.

(Полага ржка върху рамото ѝ и трогнато). Надеждо... мила Надеждо, моля ти се, не отпадай духомъ... такъва е реалността. Това е живота, безпощадния животъ, който силно налага своето. Надеждо! И на менъ сърдцето се кжса... недѣй плачи... Азъ те любя искрено... Надеждо, да не бѣше родината ми подъ робство, нѣмаше кого друго да любя освѣнъ тебъ (търкалят се сълзи по лицето) на тебъ щѣхъ да принадлежва цѣлия азъ!

Надежда.

(Свършено отчаяно). Ахъ!... прѣсни се сърдце и така тѣжко ранено!... спри, не тупти!... какво е за менъ вече живота? Какво прѣдставлява свѣта?... За менъ вече всичко е пусто и мръсно!... Асѣне, бжди милостивъ!... не ме убивай!... не оставяй да загина млада и зелена!... Асѣне, милий мой, откажи се, още има врѣме... моля ти се!

Асѣнь.

Мила Надеждо! Всичко е свършено — азъ заминавамъ. Тозъ, който родината си не обича, той не може да обича и своето семейство. Надеждо, прощавай, макаръ и далечъ, моето сърдце пакъ е твое.

Надежда.

Охъ!... нищо не е въ положение да те спрѣ!... (навѣжда глава, пауза, слѣдъ туй сериозно, рѣшително). Върви тогазъ, върви съ открити гръди! Бжди гордостъ на нашето плѣме!... А пакъ азъ... азъ ще се облѣка

въ черно и нѣма да го промѣна, до тогава, докато не се завърнешъ ти, докато не чуя, че твоята родина е свободна! Това да знаешъ Асѣне! И за да запечатимъ нашата искрена любовъ, любовъ идеална и безъ прѣстѣплѣния (искарва прѣстена отъ ржката си) на, вземи тоя прѣстенъ — азъ съмъ вече твоя годеница! Да повикаме другаритѣ за да стане достояние на тѣхъ и бждатъ свидѣтели за нашия годежъ!

Асѣнь.

(Взема прѣстена. Весело). Мила Надеждо, ти ме окуражи. Азъ съ тоя споменъ, съ твоята любовъ ще хвърча отъ чукаръ на чукаръ, отъ балканъ на балканъ и ще съмъ страшилище за тирана, а милъ и любимъ на нещастния робъ! (Подава ѝ своя прѣстенъ). Взѣми, мила Надеждо, моя прѣстенъ — ти си вече моя годеница.

Надежда.

Може би това е желанието на провидението. (Отива до вратата и вика). Пенчо, елате всички. (Влизатъ Пенчо, Бориславъ и Милка).

Асѣнь.

Седѣте всички! (Сѣдатъ). Драги, ние съ Надежда се разбрахме. Рѣшихме да направимъ годежъ и размѣнихме прѣстенитѣ. Кой ще отиде отъ васъ да накупи: локумъ, пасти и др. подобни нѣща? Прѣди да замина да направимъ годежа, на който да бждѣте свидѣтели и вие.

Пенчо.

Браво Асѣне! браво Надеждо! Богъ е милостивъ, може би, Асѣнь ще се завърне като побѣдителъ здравъ и живъ и ще се събѣрете за щастливъ животъ.

Бориславъ.

Асѣне, азъ ще направя покупкитѣ.

(Дава му пари). Върви, върви Бориславе, взѣми тѣзи пари и накупи повече нѣща. Връщай се скоро, че малко часове оставатъ за веселие. (Пенчо запалва ламбата. Бориславъ излиза).

Милка.

(Прѣгрѣща Надежда). Надеждо, значи ние сега ще празнуваме твоя годежъ?

Надежда.

(Сериозно). Да, Милке. Всички момичета се годяватъ на сигурностъ за богати и смирени младежи, съ гаранция за постояненъ и порядъченъ животъ, а азъ, както виждашъ, за революционеръ, който отива на явна смъртъ! (Влизатъ Кирилъ, Костадинъ и Стаменъ съ пакети подъ мишници).

Асѣнъ.

Сѣднѣте другари. Свършихте ли всичко?

Костадинъ.

Да, Асѣне. Всичо изпратихме, остава още ние да заминемъ.

Стаменъ.

Онзи човѣкъ каза, че ще се срѣщне съ тебъ въ вжтрешността.

Асѣнъ.

Добрѣ.

Надежда.

Асѣне, оставѣте сега тѣзи сериозни работи! Костадине, азъ съмъ вече годеница на вашия Асѣнъ. Ще пѣемъ и ще се веселимъ. А като заминѣте въ вашата родина, когато срѣщнѣте тирана, въ името на нашия годежъ, заради мене, бждѣте по-жестоки къмъ тѣхъ и крайно любезни спрямо нещастния робъ. (Влиза Бориславъ).

Бориславъ.

(Поставя на масата закупеното). Азъ ще бжда шафера, заповѣдайте!

Надежда.

Дайте китара и мандолина. Да свиримъ и пѣемъ. Да чуемъ за послѣденъ пжтъ сладкозвучния гласъ на моя милъ Асѣнъ. Асѣне, милий Асѣне, пѣй отъ сърдце и душа! Свири съ най-голѣмъ ентузиазъмъ съ китарата

и нека звучитъ се запечататъ въ паметъта на всички ни за вѣчни врѣмена! Свири Асѣне! Дайте китара и мандолина! (Пенчо излиза и донася китара и мандолина).

Пенчо.

Заповѣдай Асѣне.

Асѣнь.

(Взема китарата. А мандолината Надежда). Да се почерпимъ напрѣдъ. (Всѣки взима по нѣщо).

Костадинъ.

Да е честито! Дано се вѣнчаєте въ свободна и независима Македония!

Всички.

Аминъ. (Сѣдатъ).

Милка.

Започни Асѣне!

Асѣнь.

Ела, Надеждо, до менъ, взѣми мандолината да свиримъ двама — да пѣеме двама. (Надежда взѣма мандолината и свиратъ нѣкоя трогателна любовна пѣсень. Надежда почва да плаче и захвърля мандолината на страна).

Надежда.

Оохъ Асѣне!... Азъ не мога вече да свиря... Нѣщо тукъ (сочи подъ брадата си) ме задушва... свири ти самъ... пѣй... пѣй отъ все сърдце и съ твоя мелодиченъ гласъ ме възнѣси високо... високо...

Асѣнь.

(Продължава да свири и пѣе. Всички слушатъ възнесено. Спира. Къмъ Надежда). Мила Надеждо врѣмето е кратко, още малко остана и азъ трѣбва да пжтувамъ.

Надежда.

Да!... Врѣмето е кратко... ти ще пжтувашъ, драги Асѣне... ще пжтувашъ, а азъ... азъ безко-нѣчно ще тъгувамъ по тебъ.

Асѣнь.

Но, Надеждо, ти пакъ ли отпадна духомъ? —
Недѣй, Надеждо!

Надежда.

Не, Асѣне, не драгий, нѣма да губа куражъ. Нека
бждѣ волята на провидението.

Бориславъ.

Асѣне, неостана, върѣме да говоримъ насаме. Врѣ-
мето за пжтуване наближава. Ще ли ме приемешъ да
замина и азъ съ тѣбѣ въ Македония?

Асѣнь.

Вратитѣ на Македония сж отворени за всѣкиго.
Всѣкому македонецъ — робъ простира своитѣ окърва-
вени ржцѣ за помощъ, Бориславе. Обаче азъ те съвѣт-
вамъ да си останешъ тукъ при мили и драги, защото
страшенъ е пжтя, по който ще върва азъ.

Бориславъ.

Какъвто ще е за тѣбѣ, такъвъ ще е и за мене.
Приемешъ ли ме, азъ ще съмъ щастливъ и заклѣвамъ
се прѣдъ всички тукъ, че ще съмъ послушенъ и ще
изпълнявамъ най-точно всички нарѣждания и заповѣди.
Асѣне, не ме ли приемешъ, не замина ли тамъ, гдѣ
българска кръвъ се лѣе, по-добрѣ ме уби.

Пенчо.

Недѣй се увлича Бориславе.

Асѣнь.

Всѣки по свой пжтъ. Дай си ржката Бориславе,
драгий, нераздѣлни другарю. Приемамъ те. (Прѣгръща го,
а слѣдъ него Кирилъ, Костадинъ и Стаменъ).

Пенчо.

Ще се каешъ Бориславе, но ще е кжсно.

Надежда.

Не. Бориславъ е сериозенъ момъкъ. Той е разсж-
дилъ обстойно и е рѣшилъ да не се дѣли отъ моя
Асѣнь. Бориславе! бжди наша гордостъ и когато слу-
чайно Асѣнь отпадне духомъ, напomini му за менъ и му

посочвай пръстена мой на неговата ржка. Дано се на-
мѣримъ въ свободна и независима Македония. Тамъ да
кичимъ главитѣ ви съ побѣдоносни вѣнци.

Всички.

Аминъ.

Стаменъ.

(Глѣда часовника си). Асѣне, трѣбва да вървимъ,
врѣме е.

Асѣнъ.

(Всички ставатъ на крака). Трѣбва да се върви. Мили,
за всичко каквото е станало помѣжду ни да ме извиня-
вате. Поздравѣте всички другари въ училището — нека
и тѣ прощаватъ. Сега сбогомъ Пенчо, сбогомъ Милке,
прощавай.

Милка.

(Ржуватъ се всички съ Пенчо и Милка). Добъръ пътъ
и щастливо връщане!

Асѣнъ.

Мила Надеждо, името ти Надежда е, да се надѣ-
ваме както се надѣва роба за свобода. Бѣзъ надежда
живота е пустъ. Надеждата — това е да си винаги ща-
стливъ. (Прѣгрѣща я). Сбогомъ, мила, никога не губи
куражъ!

Надежда.

Милий Асѣне! ... тѣжка е раздѣлата, но... какво
да се прави? — такава е била нашата сждба... всѣ въ
черно ще ходя... всѣ въ ожидание ще съмъ... всѣ ще
се надѣвамъ, че ще те вида въ свободна и независима
Македония! (Цѣлува го по очитѣ).

Асѣнъ.

Тогазъ сбогомъ! Да вървимъ другари!

Надежда.

(На излизане). Но... бжди жестокъ спрямо тирана
Асѣне!

ЗАВѢСА.

Дѣйствиe четвѣрто.

Гжста гора. Нощъ. Насѣдали четници. Далечъ отъ групата. Часовой.

А с ѣ н ѣ .

Другари, става толкозъ врѣме бродимъ балкана. Обиколихме почти всички села и колиби. Народа ни приема радушно. Нещастенъ робъ! Какъ умилно глѣда и какъ съ внимание слуша нашитѣ думи — цѣлия се обрѣща въ слухъ Той силно вѣрва въ насъ и себе си. Готовъ е да пролѣе кръвта си за своето освобождение. Сега, другари, отъ насъ се иска работа, рѣшителностъ и самопожертвование.

Б о р и с л а в ѣ .

Асѣне, любезенъ е нещастния робъ. Хубава е Македония.

И о с и ф ѣ .

Бориславе, тя е райска градина, но съсипаха я тирани и войнитѣ. Видѣли какъ всички на тѣбѣ гледатъ съ интересъ, какъ те обикнаха, че си отъ България, че рискувашъ живота си зарадъ тѣхъ?

С и м е о н ѣ .

Какъ те цѣлуна съ сълзи на очи дѣдо Нешо. Тая цѣлувка, Бориславе, е чистосърдечна.

С т о я н ѣ

Ее... другари! Вие не знаете случката на Дѣдо Нешо съ околийския началникъ. Той е оставилъ за вѣчни вѣковъ въ нашата околия милъ споменъ и почти го наричатъ Дѣдо Нешо — *овъ*.

А с ѣ н ѣ .

Разкажи, Стояне! Слушалъ съмъ още отъ дѣтинство, че Дѣдо Нешо е интересенъ човѣкъ.

В с и ч к и .

Разкажи, разкажи, Стояне.

С т о я н ъ

Още съ дожаждането на Сръбската властъ въ нашия край, околийския началникъ нарѣдилъ да се яватъ при него всички по-видни хора отъ околията. Слѣдъ като имъ наговорилъ неврѣли-некипѣли; слѣдъ като имъ доказалъ, че тѣ сж прави сърби, но българскитѣ комити съ тероръ сж ги направили бугараши; слѣдъ като най-вулгарно е напсувалъ Екзархията, учители и комити, поднѣлъ имъ да подпишатъ нѣкаква резолюция. Всички я подписватъ. Дожажда реда на Дѣдо Неша. Дѣдо Нешо се подписва „Нешо Ценовъ“. Околийския началникъ нервиранъ, заставлява Дѣда Неша да се подпише „Ценичъ“, а не Ценовъ. Дѣдо Нешо отказалъ да се подпише, но подъ натиска и заканването на началника подписва се „Ценичъ“, като се обръща къмъ началника съ думитѣ: „господинъ началниче“, „икъ“ на книга, но „овъ“ — то си остава на сърдцето.

В с и ч к и.

(Смѣяъ се). Браво, Дѣдо Нешо!

Б о р и с л а в ъ.

Съ тая си постѣпка Дѣдо Нешо имъ е доказалъ, че не се асимилира лѣсно българския народъ. Околийския началникъ искалъ е да продава краставици на осемдесетъ годишния Дѣдо Нешо.

С т а м е н ъ.

Той не знае, че при турския режимъ Дѣдо Нешо бѣше страшилище за всички, които се накачваха въ балкана и се докосваха до честъта на неговия народъ.

С и м е о н ъ.

Че въ една нощъ при най-грозния режимъ той съ брадва отсѣче главитѣ на трима върли разбойници: Насуфъ, Якубъ и Сюлейманъ.

К о с т а д и н ъ.

Началника не знае, че Дѣдо Нешо е билъ цѣли тридесетъ години куриеръ и сега, макаръ и старъ, само да го поканимъ, той пакъ е готовъ.

Бориславъ.

Съ такива хора като Дѣдо Неша може да се работи. Дано цѣлия народъ стане като него!

Асѣнъ.

Зависи отъ насъ Бориславе, защото какъвто е водача, такъвъ ще е и народа. Нѣма народъ лошъ. Той е като параходъ въ открито море. Накждѣто обърнѣшъ кормилото на тамъ ще върви. Добрия кормчия на добъръ пѣтъ го изкарва, а лошия, неопитния — ще го сблъсне въ подводнитѣ скали, ще го разбие, за да потъне въ бездѣното море. Азъ така разбирамъ и ето защо, спорѣдъ менъ, тозъ който е нарамилъ кръста и е далъ клѣтва да служи на народа, трѣбва да служи честно и почтено — ако умно постѣпва, ще изведе народа на добъръ край.

Бориславъ.

Така е, Асѣне (приближава се часовоя).

Часовоя.

Войводо, дойдоха двѣ лица отъ града съ нашия куриеръ — Каме.

Асѣнъ.

Нека додаты тукъ, а пъкъ ти бжди внимателенъ, отвори си очитѣ на четири. Слѣдъ малко ще те смѣни другъ (часовоя излиза. Влизатъ: Траянъ, Игнатъ и Каме). Добрѣ дошли, добрѣ дошли. (Ржуватъ се и се цѣлуватъ. Сжщо и останалитѣ). Сѣдѣте, сѣди и ти Каме, та си отпочинѣте. (Всички сѣдатъ). Какво има въ града?

Каме.

Войводо, едвамъ се измъкнахме отъ града.

Траянъ.

Едно малко невнимание, щѣхме да бждемъ открити и трѣбваше да откриемъ огънь.

Асѣнъ.

Е какъ си, Траяне, какъ си въ кжщи?

Т р а я н ъ.

Добрѣ сме Асѣне, но тѣжка е атмосферата, ще се задуши човѣкъ отъ тоя режимъ.

А с ѣ н ъ.

Всѣко начало, Траяне, има и край. Причинитѣ за нашето робство сж много, но като се работи върху тѣхъ, послѣдствията ще добавятъ сами по себе си.

И г н а т ъ.

Асѣне, не е само сръбската властъ, която притиска и одушва насъ. Има наши хора продажници, които за пари прѣдаватъ своитѣ братя и съ смъртѣта на свои близки тѣ се гавратъ, като че ли това имъ прави удоволствие.

А с ѣ н ъ.

Нищо. И тѣ ще си получатъ заслуженото — ще исчистимъ плѣвеля отъ житото.

Т р а я н ъ.

Това трѣбва непременно да стане. Първо да се изчистатъ тѣ, а слѣдъ това систематически всѣки побѣснѣлъ тиранъ.

А с ѣ н ъ.

Какъ повлияха наказанията на разни шпиони въ околията и нашитѣ сражения?

И г н а т ъ.

(Съ ентусиазъмъ). Какъ повлияха ли? Ужасиха се както управляющи така сжщо и родоотстъпницитѣ, а народа ликува и отъ сърдце и душа ви благославя. Асѣне, народа се надѣва, че ще бжде скоро свободенъ — той силно вѣрва въ тѣбъ.

Б о р и с л а в ъ.

Асѣне, ако разрѣшишъ, ние да се поотдалѣчимъ въ гората и да си поспимъ.

К о с т а д и н ъ.

Не е злѣ малко да се поспи.

А с ъ н ъ .

Добрѣ, идѣте поспѣте, само единѣ да стои мѣжду васѣ буденѣ, за да служи за връзка.

Б о р и с л а в ѣ .

Тѣй и ще постѣпимѣ (отиватѣ въ дѣното на сѣѣната — налягатѣ).

А с ъ н ъ

Каме, можешѣ и ти сѣщото да направишѣ.

К а м е .

Слушамѣ войводо. (Отива при другаритѣ).

А с ъ н ъ .

(Кѣмѣ Игнатѣ и Траянѣ). Я ми разправѣте нарѣдихте ли нѣщо?

Т р а я н ъ .

Асѣне, всичко, спорѣдѣ менѣ, е прѣкрасно нарѣдено. Разсилния при директора на затвора е нашѣ човѣкъ. При великия Джупанѣ имаме човѣкъ, който на всѣка минута е готовѣ да отвори вратата и да помогне въ случай на нужда. Той е хитѣрѣ и смѣлѣ.

А с ъ н ъ .

Ще ли може да се прѣстои нѣколко дена въ града?

И г н а т ѣ .

Колкото желаете, само да се влѣзе въ града благополучно.

А с ъ н ъ .

Ние ще влѣземѣ благополучно, а за нашето прѣстояване въ града зависи отѣ васѣ. Вие трѣбва да згрупирате всички бойни сили. Ний ще извѣршимѣ въ едно и сѣщо врѣме нѣколко работи. Трѣбва да се освободатѣ затворницитѣ. Да се заловятѣ родоотстѣпницитѣ по възможность живи, за да прѣживѣятѣ всичкия ужасѣ на смѣртѣта. Да се залови живѣ Великия Джупанѣ, макарѣ и много жертви да дадемѣ, но това трѣбва да стане.

И г н а т ъ

Трѣбва да се издѣбнатъ моментитѣ. При Джупана често ставатъ засѣдания, а тамъ се кроятъ пѣкленитѣ планове. Такъвъ единъ моментъ трѣбва да се издѣбне.

А с ѣ н ъ.

Колко войска има въ града?

Т р а я н ъ.

Около 200 души. Ний ще научимъ точно числото ѝ.

И г н а т ъ.

Въ тази работа трѣбва да взѣме живо участие Ризо. Той е добъръ българинъ и сжщеврѣменно е близъкъ на офицеритѣ. Той трѣбва да устрои нѣкое въ-селие, да ги покани, че тогазъ работата ще се улѣсни.

А с ѣ н ъ.

Азъ ще приготвя плана на дѣйствиe. Какъ се държи Марко — стария куриеръ?

И г н а т ъ.

Той е на разположението ни, Асѣне. Освѣнъ ренегатитѣ цѣлия народъ е съ насъ.

А с ѣ н ъ.

Не се съмнявамъ въ това. Нашия народъ е добъръ и не лѣсно се потдава на чуждо злато.

Т р а я н ъ.

Ще ли се прѣдприематъ акции и въ други окржзи?

А с ѣ н ъ.

Почти въ всички едноврѣменно.

Т р а я н ъ.

Дано всичко излѣзе благополучно, че народа да си отдѣхне и си отпочини.

И г н а т ъ.

Какво става съ другитѣ народности: черногорци, албанци, хървати, власи и др.?

А с ъ н ъ.

Така се стѣчени обстоятелствата, щото всички народности, подтиснати отъ сръбския рѣжимъ сж готови на възстание. Тирана ще падне самъ по себе си. Ние ще дѣйствуваме безъ почивка. Азъ допускамъ даже, че не ще удържимъ побѣдата за дълго, на като постоянно водимъ постоянна борба съ тирана, държавата ще я съсипемъ материално, понѣже и тя, както Турция, ще бждѣ принудена да държи многобройна армия — а тя ще ѝ коштува много пари. Търговия и индустрия ще замрѣ. Народа ще бжде прѣтрупанъ съ тѣжки и непоносими данѣци. Така че и самитѣ истински сърби — шумадийци ще започнатъ да роптаятъ и ще се бунтуватъ. Тѣзи сж моитѣ и на всички революционери схващания.

И г н а т ъ.

До край трѣбва да се води борбата.

Т р а я н ъ.

Докато сжществува човѣкъ въ Македония.

А с ъ н ъ.

До край и честно.

Т р а я н ъ.

Бореца — македонецъ трѣбва да е чистъ като кристалъ и да минава за истински светецъ — защитникъ на роба.

А с ъ н ъ.

Народа ни е далъ всичко, затова и ние всички ще трѣбва да се жертвуваме за него.

И г н а т ъ.

Да запечатимъ обичьта си къмъ него съ нашата кръвъ. (Влиза Костадинъ).

К о с т а д и н ъ

Войводо, пристигна куриера на Брѣзовъ и иска да се срѣдне лично съ тѣбъ. Той носи писмо твърдѣ бързо.

А с ъ н ъ

Нека дойде. (Костадинъ излиза).

Т р а я н ъ.

Не е ли време Асѣне, да се завърнемъ ние?

А с ѣ н ъ

Не. Прѣстойте още малко. (Влизать куриера и Костадинъ).

К у р и е р а.

Войводо, (подава му писмото) заповѣдайте! Много ви здравѣ отъ Брѣзовъ.

А с ѣ н ъ.

(Отваря писмото и чете на електрическо фенерче). Добръ Драгане. Сѣдни, отпочини си докато приготвя отговора (на себе си). Значи всичко е готово. Акциитѣ ще бждатъ прѣдприети въ единъ и сщъ день. Цѣла Сърбия ще потрѣпери. Ще разбератъ всички подстрѣкатели и всичкитѣ дипломати на Европа кой е и какъвъ е македонецъ. (Къмъ куриера). Драгане, какъ е народа въ вашия районъ?

К у р и е р а.

Народа чака само сигнала. Той ще възстане и люто ще отмѣсти на тирана, който безмилостно го граби, убива и безчести.

А с ѣ н ъ.

(Подава му писмо). Взѣми Драгане, и го дай лично на Брѣзова. Бжди внимателенъ, да не би да те заловятъ.

К у р и е р а.

Войводо, азъ съмъ старъ куриеръ. До сега нито единъ пжтъ не съмъ залавянъ.

А с ѣ н ъ.

Добъръ пжтъ Драгане. (Ржкуватъ се. Драганъ излиза).

К о с т а д и н ъ.

Войводо, още два часа оставатъ да се съмне. Какъ смѣташъ, да мѣнимъ ли бивака?

А с ѣ н ъ.

Както ти намѣришъ за добръ.

К о с т а д и н ъ.

Тукъ е най доброто мѣсто, пъкъ и случайно ако бждемъ открити, ще имаме добри позиции.

А с ѣ н ъ.

Кого смѣташъ да пратиме въ града?

К о с т а д и н ъ.

Спорѣдъ менъ, да заминатъ Стаменъ и Кирилъ.

А с ѣ н ъ.

Добрѣ, нека тѣ отидатъ и още други двама, но да бждатъ внимателни, или ... слушай: нека тѣ дойдатъ при мене.

К о с т а д и н ъ.

Слушамъ, Войводо! (Излиза).

А с ѣ н ъ.

(Къмъ Траяна и Игнатъ). Другари, деньтъ за отплата и измѣрване силитѣ наближава. Тирана скоро ще почувствува нашия рѣшителенъ ударъ. (Влизатъ Костадинъ, Стаменъ, Симеонъ и Стоянъ). Слушайте, другари! Вие ще заминѣте съ Траяна и Игнатъ въ града. Стаменъ ще е вашия началникъ. Слѣдъ нѣкой день и ние ще бждѣмъ при васъ. Всичко каквото говорихме по-рано да се приготви!

С т а м е н ъ

Всичко ще бжде готово.

Т р а я н ъ.

Кога мислите вие да дойдете.

А с ѣ н ъ.

Ще видимъ — азъ ще ви съобща. Сега можете да вървите. (Сбогуватъ се. И излизатъ).

К о с т а д и н ъ.

Юнаци хора сж, Асѣне, Траянъ и Игнатъ.

А с ѣ н ъ.

Не само юнаци, но тѣ сж честни и изпълнителни до неимовѣрностъ. (Влиза Бориславъ). Отпочина ли Бориславе? Поспа ли малко?

Бориславъ.

Много сладко спяхъ. Отпочинахъ и сега съмъ готовъ за борба.

Асѣнъ.

Скоро ще е Бориславе. Всичко вече е готово. Ние ще влѣземъ въ града и, вѣрвамъ, ще бждѣмъ господари на положението. Сжщото ще е и съ другитѣ райони.

Бориславъ.

(Възбудено). Да се постигне цѣльта макаръ и съ нашата кръвъ.

Костадинъ.

Разбира се съ нашата кръвъ.

Асѣнъ.

Слѣдъ като станемъ господари на положението, Бориславе, тогазъ ще трѣбва най-трѣскава дѣятелностъ. Ще имаме формена война съ правителството. Борбата ще е жестока — на животъ и смъртъ.

Бориславъ.

Жестока да е, страшна да е — ние ще я понѣсемъ.

Асѣнъ.

Бориславе, тирана съ колкото многочислена войска да се яви, той пакъ ще е по-слабъ въ борбата, защото войската се бие по заповѣдъ, безъ лични побуждения, безъ интересъ, а роба се бие съ всичката си сила — съ себеотрицание. — Той се бори за своята свобода, за да се освободи отъ тѣжкия яремъ, който го притиска. Бориславе, бореца за свобода и правда е по-силѣнъ отъ най-многочислената армия — правдата винаги възтържествува.

Костадинъ.

Така е, Асѣне, народа-робъ никой го не кара да се бори, а самъ чувствува това и си поставя за девизъ — свобода или смъртъ.

Бориславъ.

Съзнанието на роба, че ако отстѣпи въ борбата си, положението му ще е по-грозно и ще настане по-

головно клане, той [ще се бори до послѣдна капка кръвъ. Така е, Асѣне, ще рухне разкапаната, шовинистическа държава — Сърбия. Ще види свобода, най-послѣ, и райската градина — Македония.

Асѣнь.

Всичко зависи отъ насъ. Това ви казахъ и по-рано. (Влиза часовоя).

Часовоя.

Войводо, майка ви съ единъ куриеръ пристигна.

Асѣнь.

(Стрѣснато). Майка ми?!.. Майка ми ли?!.. Милане, по-скоро да дойде при менъ! (Часовоя излиза).

Бориславъ.

Асѣне, колко силно желание имамъ да видя твоята майка. (Асѣнь отива въ дъното на сцената въ нетърпеливо очакване).

Костадинъ.

Бориславе, Асѣнь има герой-майка. Тя е безстрашна.

Бориславъ.

Каквато майката, такъвъ е и сина. (Влиза Гора. Асѣнь се хвърля въ обятията на майка си).

Асѣнь.

Мамо!... Мила мамо!... (Гора разтрѣперана, прѣгръща го). Асѣне!... милички Асѣне! (Притиска го до себе си и го цѣлува по очитѣ). Миличкия ми синъ! (Костадинъ и Бориславъ гледатъ милно къмъ тѣхъ. По очитѣ на Борислава се забѣлѣзватъ сълзи).

Асѣнь.

Мамо, ето на, виждажъ ме! Вмѣсто да ти дода ученъ човѣкъ съ бастунъ въ ржка, азъ нарамихъ пушка.

Гора.

Ахъ!... Асѣне! (Гледа го право въ очитѣ). Ахъ!... милий сине!... ти си станалъ цѣлъ мжжъ!

Асѣнь.

Мамо, какъ додѣ до тукъ? Какъ се рѣши?

Гора.

Какъ дойдохъ?!... Ахъ!... Асѣне!... Какъ се рѣшихъ ли? Че можавъ ли да се въздържа като получихъ твоето писмо, въ което ми писвашъ, че си съ отборъ юнаци въ балкана? Искаше ми се да стана птица, да хвъркна и дода при тебъ, при добрия Асѣнъ. (Глади го по косата). Колко ми си красивъ въ тѣзи дрѣхи! Цѣлия си баща ти, когато той бѣше комита.

Асѣнъ.

Мамо, я сѣдни и си отпочини. Да сѣднемъ и си поприказваме. Хората приказватъ въ разкошни салони, на меки канапета, а ние въ балкана на пжнове.

Гора.

Да сѣднемъ, мило чедо, да сѣднемъ. Таквазъ е била нашата сждба. (Сѣдатъ. Приближаватъ се Костадинъ и Бориславъ. Костадинъ цѣлува ѝ ржка. Гора, цѣлува го по челото). Здравѣй Костадине, какъвъ си приличенъ въ тѣзи комитски дрѣхи!

Костадинъ.

Лельо, робския дългъ ми налага това (сѣда).

Асѣнъ.

Бориславе, ела се запознай съ моята майка — ти това отдавна желаше.

Бориславъ.

(Цѣлува ѝ ржка). Здравѣйте, майка на добрия Асѣнъ!

Гора.

Здравѣй младо момче! (Тихо къмъ Асѣна). Кое е това младо момче?

Асѣнъ.

Мамо, нераздѣлимъ е мой другаръ. Родомъ е отъ свободна България. Напусна гимназията, само защото менъ искрено обича и е толкозъ чувствителенъ спрямо тѣглилата на роба-македонецъ, че рѣши да пролѣе и кръвта си за неговата свобода.

Гора.

(Къмъ Борислава). Мило чедо, само добра думица да се каже за насъ робитѣ, пакъ е голѣмо благодѣяние.

А ти, който си оставилъ свое родно мѣсто, свои родители, мили и драги, ти ще си за роба светецъ.

Бориславъ.

Искамъ майко, да допринѣса колкото силитѣ ми позволяватъ нѣщо за роба, да отижста поне за Аспаруха, когото не познавамъ и, ако е възможно, съ смъртта си да освобода бащата на Асѣнь и всички негови другари, — това е мой дългъ и дългъ на всѣки българинъ.

Гора.

Костадине, милий сине! Я ми разправи за убийството на Аспаруха! Гдѣ сж неговитѣ и на другаритѣ му кости?

Костадинъ.

Оохъ!... Какво да ви разправамъ! нали го изгубихме безвъзвратно!

Гора.

Разкажи, разкажи Костадине! Майчиното сърдце иска да знае.

Асѣнь.

Костадине, разправи подробно.

Костадинъ.

(Отчаяно). Като побѣгнахме отъ града, слѣдъ арестуването на чичо Станко, ние хванахме балкана. Всичко бѣхме 5 души. Намѣрихме най-напрѣдъ прибѣжище при вжгленаритѣ. Тѣ ни приеха. Тамъ прѣстояхме цѣли три денонощия. Отъ тамъ се накачихме по на високо въ балкана, като се снабдихме съ достатъчно храна. Вървѣхме безспиръ ношно врѣме, а прѣзъ деня почивахме въ непроходими гжсталаци. Всичко вървѣше благополучно. Оставаше още малко за да прѣхвърлимъ границата. Послѣдна нощъ Вървимъ къмъ границата, но случайно попаднахме въ засада. Чуха се пушечни гърмежи и като градъ куршуми се сипѣха върху насъ. Съ първия залпъ паднаха: Аспарухъ, Иорданъ и Ангелъ. Ние останалитѣ лазешкомъ се отдѣлихме и едвамъ минахме границата.

Гора.

Смъртно ли бѣше раненъ Аспарухъ?

Костадинъ.

Въ главата. И нито думица не продума.

Гора.

Милия Аспарухъ!... Той бѣше ангелска душа, кроткъ като агне... Аахъ!... Звѣрове, тирани безобразни! Асѣне, никаква милость, страшилище бжди за тирана, бжди безпощаденъ!

Бориславъ.

(Разтрѣвожено). Отмъщение!.. Отмъщение!

Асѣнь.

Мила мамо, какво става съ тато?

Гора

Милий сине, баща ти е окованъ въ тѣжки вериги. Безжалостно е битъ и изтѣзаванъ. Храчи кръвъ и надали ще може да оцѣлѣе.

Асѣнь.

Скоро ще види, мамо, той и всички затворници свобода. Ние или ще умрѣмъ до единъ или ще ги освободимъ и ще отмъстимъ за тѣхъ.

Бориславъ.

Ще ги освободимъ на всѣка цѣна.

Гора

По-скоро, по-скоро, мили дѣца! Всѣка минута е скжпа — роба чака васъ съ нетърпение.

Асѣнь.

Мамо, знае ли тато, че азъ съмъ въ балкана.

Гора.

Какъ не, милий Асѣне. Прѣди азъ да му съобща, бѣха му съобщили негови стари приятели. Баща ти тържествува, че ти си въ балкана и силно вѣрва, че ти ще си гордостъта на нашето плѣме, макаръ че той ще остави кости въ затвора. (Влиза часовая съ единъ куриеръ).

Часовоя.

Войводо, този е куриера на Вардарски.

Асѣнь.

Какво има, драги ? (Излиза часовоя).

Куриера.

(Дава писмо). Войводо, много здравѣ отъ Вардарски, заповѣдайте. Веднага каза да му отговорите.

Асѣнь

Сега, драги. (Освѣтлява съ фенерчето, чете, пише и подава отговора). Взѣми, върви скоро и внимателно !

Куриера.

Слушамъ войводо. (Излиза).

Асѣнь.

Костадине, събери четата ! Ние непрѣменно трѣбва да заминемъ и заедемъ дефилето. Тамъ ще мине Циклето съ своята чета. Трѣбва да поставимъ засада и да го унищожимъ. Наблизо ще е и Вардарски. Слѣдъ това всички ще сме въ града.

Костадинъ.

Слушамъ. (Излиза).

Асѣнь.

А ти, мила мамо, върни се въ града и ме чакай тамъ съ отворени обятия. Кажи на роднини и приятели много здраве.

Гора.

Не, сине, майка ти нѣма да се раздѣли отъ тебъ.

Асѣнь.

Но... Мамо, тѣжъкъ е и страшенъ пжтя, ти не можешъ да удържишъ.

Бориславъ.

Ти ще си полѣзна въ града. Ще слѣдишъ движениета на неприятеля и на родоотстъпниците.

Г о р а.

Дѣца мои, азъ нѣма да се раздѣля отъ васъ.
(Влиза цѣлата чета).

К о с т а д и н ъ

Всичко е готово, войводо.

А с ѣ н ъ.

Мамо, ти ще се измжчишъ, ще се изтощишъ.

Г о р а.

Никаква умора, никакви истощавания! Виждали ли сте майката—орлица колко е силна, когато нѣкой се докосне до нейнитѣ малки орленца?... Асѣне... мили дѣца, азъ нѣма да ви съмъ товаръ. Азъ жаднѣя за мѣстъ, за отплата! Азъ ще се хвърлямъ като тигрица върху неприятеля, за да запазя тебъ, милий Асѣне, Васъ, мили дѣца!.. Жената не е създадена само да ражда дѣца, но и да ги учи какъ да се борятъ съ тиранитѣ на народа и тя сама съ своето самопожертвование да служи за примѣръ на поколѣнията.

А с ѣ н ъ.

Мила мамо! (Хвърля се въ прѣгрѣдкитѣ ѝ). Та нима намъ е сждено всички — цѣлото семѣйство да сме революционери и съ пушка да се боримъ съ тирана? Мамо, моля ти се, върни се въ града.

Г о р а.

Убий ме, мило чедо, застрѣляй ме, а не ме отблъсвай!.. Азъ ще съмъ до тебъ! Азъ ще те закрилямъ! Тѣжко и горко на тозъ, който се докосне до тебъ!... Не ме изпжждай Асѣне!

А с ѣ н ъ

Но ти непрѣменно трѣбва да се завърнешъ, мамо!

Г о р а.

Не сине! Азъ нѣма да се отдѣля отъ тебъ — и майка ти знае да носи пушка, и майка ти знае да хвърля бомби.

А с ѣ н ъ

(Сериозно просълзено). Тогазъ добръ! Дайте другари, пушка и дрѣхи, дайте всички потрѣбности! Иди, мамо,

и се прѣоблѣчи. (Майката съ костадинъ се отдалечаватъ и слѣдъ това се връщатъ). Тогазъ, мили другари, тази моя майка ще е и ваша майка, майка на *Медонската революция*! А азъ отстъпвамъ своето мѣсто на нея — тя ще е войвода, а азъ неинъ помощникъ.

Бориславъ.

(Ентусиазиранъ). Тѣжко и горко на тирана! Да живѣе за честъ и слава нашия войвода — Гора, Майка на революцията! поклонъ прѣдъ тебъ майко. (Всички падатъ на колѣнѣ). Дано всички майки раждатъ синове като твоя Асѣнъ! Дано всички майки да обичатъ дѣцата си и роба и да отмѣстятъ най-люто на тирана!

Асѣнъ.

(На колѣне прѣдъ майка си). Мамо, ний ще хвърчимъ като орленца около тебъ, безстрашния орелъ (всички ставатъ на крака). Да вървимъ другари.

Гора.

Да вървимъ, мойтъ орленца!

ЗАВѢСА.

Дѣйствие пето.

Добрѣ мобилирана стая. Изящни канапета и столове. Лика на сръбския кралъ Александъръ и баща му. Разни пейзажи.

Петъръ.

(Чисти маситѣ и столоветѣ). Джупане, Джупане! сега ти чиста стаята, а слѣдъ нѣкой день, може би, ще те изчистимъ и тебъ съ твоята мръсна кумпания. Ти мислишъ, че си се оградилъ съ китайски стѣни, като си взѣлъ за другари най-мръснитѣ наши граждани. (Чисти и пѣе:)

„Ще падне всѣки тиранъ земень,
ще блѣсне правдовия ликъ“.

Да! Велики Джупане! ще блъсне правдовия ликъ! И ти като тиранъ, що всички майки разплака, не само ще паднешъ, но най-безобразно ще умрѣшъ. Ти менъ мислишъ, че и азъ съмъ отъ калъпа на родоотстъпниците. Не, Джупане! Петъръ не може да бжде такъвъ — нито дѣдо ми, нито баща ми е билъ прѣдатель и измѣнникъ на своя народъ. (Продължава да тананика сжщата пѣсень. Влиза Джупана).

Джупана.

Какъ си Перо? изчисти ли добрѣ стаята?

Петъръ.

Тѣй върно, велики Джупане.

Джупана.

Перо, ти си злато — човѣкъ. Не си като другитѣ, които се българеятъ и искатъ да съсипятъ нашата държава.

Петъръ.

Будали хора! Искатъ стѣна съ глава да рушатъ.

Джупана.

И ще скжсатъ главитѣ си на въжета. Слушай Перо! (Подава му писмо). Веднага го занеси на Угринъ и му кажи, че го чакамъ да додѣ частъ по-скоро тукъ!

Петъръ.

(Взѣма писмото. На страни). По-скоро ще го прочете Асѣнъ, че послѣ Угринъ. (Излиза).

Джупанъ.

Всичко върви по медъ и масло. (Разхожда се изъ стаята засмѣнъ). Цѣлото ми джупанство почти е очистено отъ хората, които би могли да ржководятъ народа. Кой хвърлихме въ затвора, а нѣкои пратихме по дяволитѣ — изчѣзнаха безслѣдно. Така трѣбваше да бжде. Единъ пжтъ за винаги трѣбва да се убие чувството на самостоятелностъ въ тѣзи бугараши. Никждѣ българско име и говоръ да се не чуе. Насѣлихме въ най-сѣмнителнитѣ и плодородни мѣста довърени наши хора отъ Шумадия. Тѣ ще бждатъ гранитни скали, които ще пазатъ отъ

всѣкакви нашествия отъ българи въ моята областъ. (Пауза). Но... трѣбва да призная, че ако не бѣха паритѣ, тайнитѣ фондове, нѣмаше да е Угринъ и другаритѣ му около менъ, а безъ тѣхъ нищо абсолютно не бихъ постигналъ. Тѣ иматъ списъцитѣ на бившата революционна организация и посрѣдствомъ тѣзи списъци можаха да унищожатъ всички. Ако не бѣше Угринъ, не щѣхъ да мога да образувамъ контра-чети, като Циклевата и други.

Пари, пари и пакъ пари! За пари Угринъ би прѣдалъ жена си и дѣцата си. (Пауза. Сѣди до масата замисленъ). Въпрѣки всичко това работитѣ не вървятъ добрѣ. Тоя жилавъ македонски народъ пакъ намира свои водители, които изникватъ като гжби и продължаватъ борбата (чука се, влиза околийския началникъ). Заповѣдайте господинъ Милосавлиевичъ.

Околийския началникъ.

Благодаря велики джупане. Додохъ да ви докладвамъ. (Сѣда).

Джупана.

Почнѣте!

Околийския началникъ.

Великий джупане, въ околията ми се движи многочислена българска чета подъ войводството на Асѣна, синъ на Станка, който лѣжи окованъ въ затвора. Изпратения отъ васъ Циклето, билъ е обсаденъ въ дефилето и цѣлата му чета е разбита. Циклето раненъ е успѣлъ да избѣга. Частъ отъ четата е плѣнена. Тѣ сж избѣсени по кръстопжтищата. На гърдитѣ имъ сж били поставени плакарди съ надписи: „Така ще мрѣ всѣки, който е въ услуга на сръбското правителство и е противъ идеалитѣ на македонския робъ“. Стѣкли сж се на помощъ караулнитѣ постове, които сж наблизно, но безполѣзно. Открива се огънь. Падатъ убити трима наши войници, двама ранени, сжщо е раненъ и офицера. А четата благополучно се оттѣглила въ балкана.

Джупана.

Какъ каза? Станковия ли синъ? Кой е тоя Асень?

Околийския началникъ.

Той е по-малкия му синъ. Той се учеше въ България. Спорѣдъ събранитѣ ми свѣдения той е едвамъ на 21 годишна възраст. Слѣдъ арестуването на Станка по-големия му братъ Аспарухъ забѣгна, обаче биде убитъ съ двама негови другари. Това, навѣрно, го е накарало да влѣзне въ редоветѣ на революционната организация и да отмжстятъ за своитѣ близки.

Джупана.

(Става на крака. Сериозно). Възмени ли сж нужднитѣ сериозни мѣрки?

Окол. началникъ.

Да, велики джупане.

Джуппана.

Трѣбва да се събератъ всички наши хора още сега за да му обсъдимъ обстойно. Всички наши детективи трѣбва да сж на работа. Угринъ ще трѣбва да се ангажира всѣцѣло.

Окол. началникъ.

Повече пари трѣбва да се отпуснатъ, велики джупане, защото както Угринъ, така и неговитѣ другари сж долни и алчни хора. Само паритѣ ги каратъ да работятъ противъ своя народъ. Утрѣ, ако имъ даде нѣкой повѣче, ще работатъ и противъ насъ.

Джупана.

Ние ще ги използваме, докато унищожимъ и послѣдния зародишъ за възстание, че въ послѣдствие и тѣхъ ще избиемъ. (Влиза Петъръ).

Петъръ.

Великий джупане, Угринъ иска да влѣзне.

Джупана.

Нека влѣзне. (Петъръ излиза. Влиза Угринъ. Ржуватъ се). Заповѣдайте, заповѣдайте господинъ Угринъ. (Угринъ сѣда). Е, какъ вървятъ работитѣ господинъ Угринъ?

Угринъ.

Срѣдна хубость, велики джупане.

Джупана.

Научи ли се за случката съ Циклето, за новия български войвода Асѣна?

Угринъ.

Жалко е за жертвитѣ, велики джупане, а колкото за Асѣна, той ще бжде убитъ или заловенъ живъ. Ние ще избиемъ всички ятаци. Ще разплачемъ и дѣцата въ утробитѣ на майкитѣ, но пакъ ще унищожимъ четата и ще уловимъ Асѣна.

Джупана.

Ще добавятъ ли твоитѣ другари?

Угринъ.

Азъ вѣрвамъ, че тѣ сж на пжтнитѣ врата.

Окол. началникъ.

Ти познавашъ ли лично Асѣна?

Угринъ.

Познавамъ го като дѣте. Той има около четири години откакъ е напусналъ града.

Джупана.

Той за да прѣдприеме такъва акция, трѣбва да е нѣкой смѣлчакъ.

Угринъ.

(Самонадѣяно). Той е смѣлчакъ, колкото да изгуби младинитѣ си. Азъ имамъ хора на разположение, велики джупане, които не плюватъ на ржцѣтѣ си. Тѣ сж се заклѣли прѣдъ менъ живота си да дадатъ за запазването на нашата държава. Тѣ и братята си и синоветѣ си ще обѣсатъ, ако само видатъ проява противъ държавата. (Влизатъ: Петъръ, Стаменъ и Търпе, ржкуватъ се и сѣдатъ).

Петъръ.

Има ли нѣщо да заповѣдате, велике джупане?

Джупана.

Слушай, Перо, ти ще стоишъ въ коридора и слѣдъ като влѣзне Гиго, никого другога нѣма да пускашъ тукъ. Разбра ли!

Перо.

Слушамъ, велики джупане. (На страна). Освѣнъ Асѣна и четата му никого другога нѣма да пусна. (Излиза).

Джупана.

Браво господа, вие сте точни като англичани. Пристигате точно на врѣме. Сега ще доде и Гиго и ще се заловимъ на работа.

Окол. началникъ.

Гиго е силѣнъ юнакъ.

Угринъ.

(Злобно). Да. Юнакъ е, но ако не сж момчетата, които азъ му дадохъ, той не струва за лула тютюнъ. (Влиза Гиго).

Гиго.

Добъръ вечеръ на всички.

Всички.

Добъръ вечеръ. добъръ вечеръ. (Ржуватъ се).

Джупана.

Заповѣдайте, господинъ Гиго, сѣдѣте! (Гиго сѣда. Малка пауза). Господа, положението е сериозно. Не трѣбва да се гледа повърхностно за появяването на Асѣновата чета. За да може Асѣнъ да унищожи четата на Циклето; за да се противопостави на помощта на редовната войска; за да паднатъ убити и ранени толкова души и самия офицеръ раненъ, а четата на Асѣна да се отгъгли въ балкана, безъ да остави никакви жертви — това не е шега работа. Той трѣбва да има и добри укриватели и силни боеви другари. Народа пакъ

ще добие куражъ и ще вѣрва, че ще може да се освободи. Трѣбва да се взѣматъ най-ефикасни мѣрки.

Окол. началникъ.

Трѣбва да се обсадатъ всички балкански мѣста.

Угринъ.

Въ всѣко село трѣбва да има по една бѣсилка, а колибитѣ да се изгорятъ.

Гиго.

(Гордо). Азъ това ще направя. Не въ всѣко село по една бѣсилка, но по десетки, само така може народа да се сандардиса и глава да не вдига.

Джупана.

Да, Гиго е правъ.

Търпе.

Моето мнение е да се избиятъ всички затворници заедно съ Станка.

Окол. началникъ.

Станко вече и така е на умиране. Всичкото месо по тѣлото му е изгнило и мирише на разкапано псе.

Стефанъ.

Той трѣбва да се обѣси, за да послужи за назидаение на народа. Ако го изпратимъ въ сѣда, нѣма вѣществени доказателства, ще го освободятъ.

Джупана.

Слушайте господа: трѣбва да се създаде още една искусствена афера. Трѣбва да се убие нѣкой по видень гражданинъ, а за неговото убийство да се извършатъ масови арести изъ останалитѣ на града по видни граждани, а околията ще я прѣдоставимъ на Гига — ще му дадемъ неограничени права.

Гиго.

Азъ ще разчиста околията така, че никой никога да не смѣе да произнѣсе името българинъ.

Угринъ.

Да се убие Ризо, защото той е любимецъ на народа и добъръ приятелъ на всички наши офицери.

Търпе.

Съ неговото убийство ще може да се успѣе всичко.

Стефанъ.

Убийството трѣбва да стане най-мистериозно, за да може аферата да взѣме по-широки размѣри.

Угринъ.

(Лукаво) Но за такава афера трѣбва по голѣма сума да се отпусне.

Джупана.

Господинъ Угринъ, на тѣбъ ще дамъ 100,000 динара и ще трѣбва да ги разпрѣдѣлишъ така, щото да нѣма недоволство. (Търпе и Стефанъ си подмигатъ). (Къмъ Гига). И на тѣбъ, войводо, ще дамъ 100,000 динара, но искамъ околията да я изчистишъ като градина.

Гиго.

(Гордо). Ще разчиста всичко така, че никога вече да не проникнатъ бурени.

Угринъ.

А пъкъ Ризо още тази нощъ ще бжде убитъ и утрѣ ще бжде прѣпълненъ затвора.

Окол. началникъ.

А какво ще правимъ съ затворниците — съ Станка?

Търпе.

Да се избиятъ до единъ.

Джупана.

Да се изкаратъ отъ затвора, ужъ че бѣгатъ и се застрѣлятъ всичкитъ. Трѣбва да се прѣдупрѣди директора на затвора.

Угринъ.

Най-добръ ще е вѣнъ отъ града да се избиятъ, а Станко да се обѣси въ затвора.

Джупана.

Добръ, така да е. Вие, господинъ Милосавлевичъ, ще нарѣдите това.

Окол. началникъ.

Слушамъ джупане. Всичко ще бжде свършено.

Джупана.

Часътъ е вече 10. Въ часътъ дванадѣсетъ трѣбва да се свърши съ затворниците. (Писва бѣлѣжка, поставя я въ пликъ и вика). Перо! Перо! (Влиза Перо, подава му писмото). Взѣми това писмо и тичешкомъ го занѣси на господинъ директора на затвора! Разбра ли? Тичешкомъ да го занѣсешъ! Ти си бръзъ човѣкъ и злато!

Перо.

(Взѣма писмото). Слушамъ великий друже. Ще хвъркна като пиле и ще го дамъ. (На страни). Още малко и Асѣнъ ще доде да ви докладва. (Излиза).

Джупана.

Господинъ Милосавлевичъ! Вие още сега идѣте и се разпорѣдѣте. Бждѣте внимателни! (Чуватъ се пушечни вистрели и викове „ура-а-а“. Сѣпнато). Какво е това?... Отъ всѣкъждѣ гърмежи!... (Всички скачатъ на крака).

Окол. началникъ.

Не чувате ли викове ура?

Угринъ.

(Разтрѣперано). Не е ли това нѣкоя чета?

Гиго.

(Сериозно). Всички, всички да излѣземъ и да се защищаваме! Тукъ има прѣдателство.

Търпе.

(Уплашено). Навърно Асѣнь е влѣзналъ въ града!

Стефанъ.

(Като трѣпери). Ами сега?

Джупана.

Не бойте се господа! Имаме достатъчно войска. Тя ще се справи съ тѣхъ. Гиго! иди, събѣри своитѣ момчета и отивай на помощъ. А ти, Милосавлевичъ, разпорѣди своята стража и, ако е Асѣнь съ четата си, искамъ живъ да се залови! Затворниците всички да се избиятъ! — Разбрахте ли? А вие господа, Угринъ, Търпе и Стефанъ всѣки на поста си! (Вика съ високъ гласъ). Перо, Перо? (Нахлуватъ като мълния Асѣнь съ четата си).

Асѣнь.

Стойте!... Никой да не мърда!... Ржцѣтъ горѣ — всички сте въ плѣнъ! (Всички дигатъ ржцѣ, само Гиго изважда револвера за съпротива, но пада убитъ отъ Костадина. Обезоржаватъ ги и ги извързватъ). Негадяи! Вие прѣдполагате, че македонския народъ е изгубенъ безвъзвратно! Че той нѣма свои герои и синове, които ратуватъ за неговата свобода. Мръсници! люто и страшно ще е вашето наказание!

Джупана.

(Разтрѣперано). Но... моля господа!...

Асѣнь.

Мълчи кървологъ! Има врѣме кога ти да говоришъ. (Къмъ Костадина). Костадине, иди съ нѣколко души и вижъ какво става въ града! Нарѣди щото нито единъ плѣнникъ — войникъ съ прѣстъ да се не удари, защото тѣ сж невинни хорица!

Костадинъ.

Слушамъ войвода. (Излиза. Влиза Петъръ. Джупана го гледа злобно).

Петъръ.

Войвода, баша ти донасятъ на подвижно лѣгло при тебе. (Къмъ джупана). Какъ е великий джупане? Затворниците трѣбва да бждатъ избити въ часътъ дванадѣсетъ нали? Ето на кой копае гробъ другиму, той самъ пада въ него.

Джупанъ.

Ти си подлѣцъ Перо.

Асѣнь.

Млѣкни, пѣкленъ сине! Той е истински синъ на майка Македония! (Чува се тропотъ. Влизатъ четници, носятъ Станка на носилка. Поставятъ го на срѣдата. Асѣнь пада на колѣнѣ до носилката). Тате, милий тате! . . . Виждашъ ли ме? Азъ съмъ твоя синъ Асень.

Станко.

(Дрънкатъ оковитѣ, Потдстава, но отъ слабостъ пакъ лѣга). Си . . . не . . . ахъ сине! . . . бра . . . во . . . Асѣне! . . . Ти . . . зарадва . . . ба . . . щи . . . ното сърдце! . . . (Всички слушатъ съ умиление, а плѣнниците съ вторачени очи).

Асѣнь.

(Вдига ржката му и я цѣлува). Тате, мили тате, ти измѣчения мѣжду най-измѣченитѣ, свързми се! Не виждашъ ли какъ трѣператъ радоотстъпниците? Не виждашъ ли какъ е посърнѣлъ кърволока — великия джупанъ? Поглѣдни, околийския началникъ. Кждѣ е неговата рѣшителность?

Станко.

Охъ! Си . . . не . . . Асѣ . . . не! . . . Мно . . . го, . . . мно . . . го . . . ме . . . из . . . мжчиха . . . кждѣ е . . . май . . . ка . . . ти? . . . тя . . . о . . . хъ . . . Асѣне . . . първа . . . влѣзна . . . съ пушка . . . въ ржка . . . въ за . . . твора. (Пауза). Асѣне . . . тя . . . е . . . ранена . . . тичай . . . за нея . . . дай и бърза . . . помощъ . . . тя е . . . безцѣнна . . . жена . . . много . . . много . . . свърсѣмъ много . . . изтѣгли . . . Асѣне . . . тя поради мене . . . тичай . . . тичай, Асѣне . . . о . . . хъ Асѣне . . . обичай я . . . обичай и своята родина! . . .

А с ъ н ъ .

Тате, не губи сили поне да видишъ наказанието на своитѣ палачи, на изродитѣ, прѣдателитѣ на нашия народъ. На, вижъ, тукъ на пода се търкаля мръсника Гиго. (Влизатъ: Бориславъ и нѣколко четници, водятъ подъ ржка ранената Гора). Мамо, мила мамо! Ето тато, окуражи го мамо!

Г о р а .

Охъ!... ранена съмъ Асѣне... тѣжко съмъ ранена!

А с ъ н ъ .

Не те ли прѣвързаха мамо?

Г о р а .

(Тихо и тѣжко). О... хъ Асѣне!... смъртно съмъ ранена... Станко... (приближава се до носилката) милий Станко... ти... ти... не приличашъ... на човѣкъ... тебъ... сж те направили... на скелѣтъ... о... (хваща ржката му и я цѣлува). Станко... и двамата... поне да умрѣмъ...

А с ъ н ъ .

(Разтрѣвоженъ). Мамо!... Тате.

С т а н к о .

(При прѣсѣхналъ гласъ). Горо... мила... Горо... така е... било... драго... на провидѣнието... съ нашата... смъртъ... да се спѣчели... свободата... на Македония... О... хъ... прощавай... много бѣли... ти докарахъ... прѣзъ живота .. Горо... Асѣне... мили дѣца... юнаци... (съ много притаенъ гласъ) про... ща... вай... те! (Умира. Пауза).

Г о р а .

Милии Станко!... Асѣне!... Много... измжчиха... сиромаха... Станка... Асѣне... тежко ми е... дайте... дайте... малко водица... Бориславе... мили дѣца... умирамъ... бждѣте... безпощадни... о... хъ ... изгорѣхъ... за вода... (Подаватъ ѝ вода). Асѣне... милий Асѣне... обичай... повѣче... отъ всичко... роди-

ната... обичайте се... всички... като истински... братя... о...хъ... Асѣне... (Клюмва глава, Асѣнь я подкрѣпва).

Асѣнь.

Мамо, мила Мамо!

Гор'а.

(Прѣкъснато). О...хъ, Асѣне... Накажете най-стро-го... измѣнниците... нека и тѣ... прѣживѣятъ... всички... ужасъ... на смъртта... мили дѣца... пазѣте се... врага още... не е съвсѣмъ... смазанъ... о...хъ... високо... високо... гордо... да се развѣва... борческото... македонско... знаме... Асѣне... мило дѣте... умирамъ... щастлива... като чувамъ... камбанния звѣнъ... за свободата... на родината... Асѣне... дѣца... Бориславе... пазѣте... родината... като... прочитѣ си!

Асѣнь.

Мамо, мила Мамо!

Гора.

О...хъ... елате... елате... всички... елате... да ви цѣлуна... о...хъ... мили чада... борци... безстрашни... пазитѣли... честта на своето... плѣме... елате... (Приближаватъ се всички) елате... а...хъ, а така... навѣдѣте глави... (Постава ржка на главитѣ имъ). Дѣца... чада... заровѣте ме... въ единъ гробъ... съ великия... мжченикъ... Станка... (Трѣпери смъртно). Чеда... мили... о...хъ... о...хъ... уми... рамъ. (Пада постѣпенно върху трупа на Станка, като стиска ржката му).

Асѣнь.

(Разтрѣвожено. Цѣлува труповетѣ). Другари, ето ви пълната картина на кръвожадния тиранъ! Прѣдъ насъ сж два безжизнени трупа, жертва на ей тѣзи мръсници! (Сочи плѣниците). Искарайте тѣжкитѣ вериги отъ баща ми и оковѣте кръволока — Великия Джупанъ! Зака-

райте го на главния площадъ и го обѣсете на сжщата бѣсилка, която бѣ приготвена за баща ми. (Изваждатъ оковитѣ отъ Станка и ги окачватъ на Джупана). Околийския началникъ да бждѣ обѣсенъ прѣдъ управлението! А тѣзи мръсници, измѣнниците, родоотстъпниците да се изсѣкатъ на парчета! Мѣсото и коститѣ имъ да се изгорятъ, да станатъ на пепель и я разсѣйте въ Шумадия, за да не се заразява за напрѣдъ македонското поколение отъ тази ужасна болѣсть — прѣдатель на народа! Закарайте ги вѣднага! Нека народа, измчения народъ види тѣхното наказание!

Джупана.

Милость!... милость Асѣне!

Асѣнъ.

(Блѣсва го). Кръволокъ! Не виждашъ ли твоето звѣрство? Не виждашъ ли безжизненитѣ трупове, които сж твое дѣло? На бѣсилката! Закарайте всички и трупа на мръсника Гига! (Закарватъ ги единъ по единъ, а трупа на Гига влачатъ). Бориславе и вий другари, нарѣдѣте камбанитѣ да не спиратъ! Музиката да свири беспиръ, а тѣзи свещенни трупове, прѣдъ които трѣбва да колѣничимъ (всички колѣничатъ) утрѣ ще ги погрѣбемъ съ музика и пѣсни, хоро вито ще завиятъ свободнитѣ македончета и съ пѣсни ще ги спуснѣмъ въ студения гробъ!

Бориславъ.

И ще приготвимъ надгробенъ надписъ: „Македонцо, бѣлгарино и който да си пжтникъ, когато минешъ тукъ, прѣклони глава прѣдъ тоя паметникъ, защото тукъ почиватъ бащата и майката на македонската революция — на свободна Македония!“.

Асѣнъ.

И борбата ще продължимъ, закълнѣте се, другари, прѣдъ тѣзъ свещенни останки, че ще пазимъ искрено свободата отъ всѣкакви посѣгателства!

Всички.

Заклѣваме се.

А сѣнь.

Тогазъ понесѣте ги въ двѣ носилки въ кѣщи,
ние ще ги придружимъ съ марша на свободата! (За-
пѣватъ Изгрѣ зора на свободата).

ЗАВѢСА

(Край).

Скенирано за:

www.strumski.com

Библиотека „Струмски”
е създадена в памет на
загиналите за Родината.

Voivode Dimiter Madjarov before the remains of two comrades in arms killed in the battle of Ferres